

SZAKDOLGOZAT

Biró-Böröczki Renáta
Természetvédelmi mérnök BSc

Gödöllő
2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Természetvédelmi mérnök alapszak

**A magyar terelő kutyafajták felhasználási lehetősége a
kutyás sportokban**

Belső konzulens: Dr. Kovács Szilvia

Egyetemi docens

intézete/tanszéke: Vadgazdálkodási és
Természetvédelmi Intézet,

Természetvédelmi Biológia Tanszék

Készítette: Biró-Böröczki Renáta

RJZIWU

Levelező tagozat

Szent István Campus

Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Tanszék

Gödöllő

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzés.....	5
2. Irodalmi áttekintés	6
2.1. A kutyafélék kialakulása	6
2.2. A kutyák tudatos hasznosítása	7
2.3. A magyar terelő kutyafajtáink	7
2.4. A puli eredete.....	7
2.5. A puli szó jelentése és eredete.....	8
2.6. Puli a modern kutyatenyésztés küszöbén	9
2.7. A puli külleme	10
2.8. A puli hasznosíthatósága.....	10
2.9. A puli helye a modern világban.....	11
2.10. A pumi kialakulása.....	11
2.11. A pumi, mint önálló fajta	12
2.12. A mudi fajta keletkezése.....	15
2.13. A mudi tudatos tenyésztési programja, jelleme.....	16
2.14. A mudi külleme, használhatósága	17
3. Anyag és módszer	18
4. Vizsgálati eredmények és értékelésük.....	20
4.1. A kutyatulajdonos kérdőívek elemzése.....	20
4.2. A kiképzői interjúk elemzése	33
4.3. Kutya tenyésztői interjúk elemzése.....	35
4.4. Teljesítmény bírói interjú elemzése	36
4.5. A MEOESZ törzskönyvezési adatainak elemzése.....	37

5. Következtetések és javaslatok	38
6. Összefoglalás	43
Köszönetnyilvánítás	45
Irodalomjegyzék	46
Mellékletek.....	49

1. Bevezetés és célkitűzés

A mai modern világunkban minden kutya fajta kicsit munkanélkülivé vált, az eredeti cél, amire ki lettek alakítva a fajták, mára egyre kisebb jelentőséggel bírnak a mindennapok során. A modern kutyatartók a magyar terelő kutya fajtáinkat, nem briliáns terelési képességeik miatt választják elsősorban, hiszen az átlagember nem tart otthon több száz lábas jószágot. Lévé terelő kutyáról van szó és köztudott, hogy általában a juhász kutyák uralják a modern kutyás világ sportjainak élmezőnyét, mint például a border collie, ami számos kutyás sport koronázatlan királya, vagy a belgajuhász, ami kifejezetten az őrző-védő típusú sportokban nyújt kimagasló teljesítményt. Szakdolgozatomban azokra kérdésekre keresem a választ, hogy a modern kutyás sportok világában mennyire állja meg a helyét, ma a puli, a pumi és a mudi. Mennyire népszerűek, ha kutyás sportról van szó és ezen fajtákat tartó kutyatulajdonosok mennyire, milyen arányban sportolnak ősi magyar terelő fajtáinkkal. A nagy tágas legelőkről a városi környezetbe bekerülve, mennyire könnyen tudnak alkalmazkodni az egészen más élettérhez és a gazdák számára mennyire zökkenőmentes a tartásuk. Vajon tényleg funkciójukat veszítették és ezáltal esetleg népszerűségük is csökkent, vagy a kor haladtával képesek alkalmazkodni és a megváltozott élethelyzetben, akár új hivatást is betölteni.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. A kutyafélék kialakulása

A földön élő ragadozó emlősök egyetlen közös őshöz vezethetők vissza, mely a Miacidae családba tartozott, ez az ősi méhlepényes ragadozó mára már kihalt, az Oligocén korban élt nagyjából harminc-negyven millió évvel ezelőtt. A Tomarctus mely a kutyafélék, azaz a Canidae család közvetlen őse a törzsfajlás során elvált a medve félék ősétől és így egy külön ágon fejlődött tovább (Árkosi, 2002). A kutyák kialakulását tekintve mára köztudott tény, hogy a farkassal szoros rokonságban vannak. A pontos kialakulási folyamatra viszont több elmélet is született. Az egyik ilyen teória, hogy a kutya és a farkas közös őstől származik és egy korábbi evolúciós ponton váltak szét, ahonnan tovább fejlődött a mai kutya és a mai farkas (Savolainen és mtsai, 2002). A másik elmélet szerint, nem volt olyan közös ős, akiből ketté vált volna a két faj, hanem a farkasból közvetlenül fejlődött ki a kutya mintegy tízezer évvel ezelőtt. (Csányi, 2001) Később ez utóbbi elmélet bizonyítást is nyert, hiszen genetikai eredetű bizonyítékokkal tudták alátámasztani. A kutya és farkas genomja nagyban megegyezik egymással (Wayne és mtsai, 1989), a mitokondriális DNS-ük mindössze 12 helyen különbözik egymástól. Míg a farkas és más kutyafélék családjába tartozó ragadozó, mint például a prérifarkas ennél nagyobb mitokondriális különbséget hordoz (Csányi, 2012). Köztudott, hogy a farkas és a kutya egymással történő párzását követően, életképes és szaporodó képes utódok jönnek létre. Ez egy jelentős bizonyíték arra, hogy milyen közel is áll egymáshoz a két faj. Az etológiai kutatások alapján viselkedésükben már annál jelentősebb eltéréseket találunk (Hart, 1995). A domesztikáció hatásaként a kutya önálló problémamegoldó képessége csökkent, ha nem tud hozzájutni a kirakott ételhez, hamar segítséget kér az embertől. Míg a farkas, az is amelyiket kölyökkorától ember nevelte kézből, nem kér segítséget, mindenáron önállóan akarja megoldani a problémát (Miklósi és mtsai, 2003). A kutya domesztikációja során kialakult egy embertől való függés és egy az emberrel való együttműködésre való hajlam is (Hare és mtsai, 2002). Az ősember felismerte, hogy a kutya közelsége számára előnyökkel jár. Eltakarítja az ember számára nem fogyasztható részeit is a zsákmányolt prédának, ami előnyös hiszen így veszélyes ragadozókat nem vonz oda az ételmaradék. Valamint az emberi végtermék eltakarításában is hasonló szerepet játszhatott. Továbbá felfigyelt az ősember a kutya jelző képességeire is, hiszen érzékszervei jóval fejlettebbek az emberénél és ezáltal jóval hamarabb

jelzi a betolakodó veszélyt, mint ahogy az ember érzékelné, és ezáltal van ideje felkészülni egy ellenséges törzs esetleges támadására vagy a kardfogútigris portyázására (Miklósi, 2003).

2.2. A kutyák tudatos hasznosítása

A Neolit korban, mikor már cölöp házakban éltek elődjeink az úgynevezett már háziasított tőzegkutyákat használták őrzésre, vadászatra és nagy valószínűséggel tartalék élelem forrásnak is. Rituális szertartás keretein belül vágták le a kutya fejét és fogyasztották el a húsát (Lev-Tov és mtsai, 2018). A kutyafajták alakulásáról, kevés adat maradt fenn. Az elképzelések szerint úgy alakulhattak ki, hogy az ember a saját igényének megfelelően szelektálta a kutyákat (Miklósi, 2010). Valószínű, hogy az ember által háziasított legelső jászágok megjelenésével együtt megjelentek a pásztorkutyák is, melyek életük árán is őrizték a nyáját. Alapvetően kétféle feladatra alkalmas kutyák tartoznak ide: a nyájőrzők és a terelőkutyák (Serpell, 1995). A terelő kutyák időben később jelentek meg, mikor már letelepedett növénytermesztő és vándorlás nélküli legeltetési állattartásra tért át az ember. A kutyák nagy megbecsülésnek örvendtek az Egyiptomi kultúrában (Olson, 2020), megjelennek a Görög mitológiában is és a históriák méltán említik, valamint jelenítik meg a kutyát úgy, mint a hűség megtestesítőjét (INTERNET 1).

2.3. A magyar terelő kutyafajtáink

A magyar kutyafajtákat 2017-ben a hungaricumok közé sorolták, azzal a céllal, hogy megőrizték a fajták egészségét és a magyar állomány szabályozott tenyésztése fennmaradjon. Ezek közé kilenc elismert magyar kutyafajta került be. Négy vadászkutya, a magyar vizsla, a drótszőrű magyar vizsla, a magyar agár és az erdélyi kopó, két őrző-védő típusú pásztorkutya, a komondor és a kuvasz, akiknek a feladata nyáj őrzése, valamint három terelő kutyafajta, a puli, a pumi és a mudi. Terelő kutyafajtáink kialakulása más-más korszakban történt, ahogy eltérő belső értékekkel is bírnak, de a munkabírájuk, továbbá a környezeti tényezőkre való igénytelenségük közös vonás bennük (INTERNET 2).

2.4. A puli eredete

A legősibb kutyafajtáink közé tartozik a puli, közismert nézet, miszerint őseink a honfoglalás ideje előtt Ázsiából hozták magukkal a pulikutya őst, akik kiváló szolgálatot tettek nyájak, gulyák, kondák és a ménesek körüli munkavégzésben is. A hosszú időn keresztül való fennmaradását a kiváló munkavégzésének és a szélsőséges időjárási viszonyoknak való jó alkalmazkodó képességének köszönheti. Mészáros és mtsai (1996) szerint a honfoglalást

megelőzően elődeink időztek a Don folyó menti vidékeken, valamint Etelközben is nagyságrendileg 100 esztendő, ez idő alatt a magukkal hozott puli ősi alakja keveredett a vidéken akkoriban található más terelő fajtákkal is. Hermann Ottó kutató munkássága nyomán kinológiai szempontú bizonyítékot lehet feltárni, arra vonatkozóan, hogy tényleg őseink hozták magukkal a pulit. Erre a legjobb bizonyíték, hogy a vándorlási útvonal mentén a pulihoz igen hasonlatos fajtákat lehet fellelni a mai napig, az egyik ilyen a tibeti terrier (Herman, 1898). A kétfajta között sziluettben nagy hasonlóság mutatkozik meg, fejforma tekintetében, alakra és fark tartásban is. A szőr minőségében és színben való eltérések a két fajta régebben történt szétválása miatt jelenhetett meg (INTERNET 3). Másfelől viszont igencsak vitatható az az elmélet miszerint a puli őshonos fajtánk lenne. Hiszen a honfoglaló magyarok korában nem volt arra szükség, hogy a jószágot pontosan terelje a kutya. A vándorlás iránya volt megszabva és ezen kívül az nem volt szempont, hogy pontosan merre menjen a jószág. Ám az viszont, hogy a réti farkastól és a mocsári farkastól képes legyen megvédeni a kutya a nyáját létfenntartó fontosságú volt. Arra vonatkozólag, hogy elődeink mellett a kuvasz és a komondor őse szolgált akkoriban, mint pásztor eb, több bizonyíték is van. Az egyik közvetett bizonyíték, hogy a kölyök kuvasz és komondor játékában megjelennek terelő mozgások is. Valamint a régészeti feltárások során nem találtak korabeli időkből származó kistestű kutyákat, csak agár szerű nagytestűt és vélhetően pásztorkutyát, ami szintén nagytestű volt. A kisebb testű terelőkutyák megjelenése csak jóval később következett be, mikor az élőhely beszűkülés miatt a farkasok kihaltak a területek nagy részéről és a szántóföldi munkálatok által a növénytermesztés is fontos szerephez jutott, már nélkülözhetetlenné vált egy kisebb testű fürge és eszes terelő kutya, aki a nyáj pontos koordinálására is képes (Mészáros és mtsai (1996).

2.5. A puli szó jelentése és eredete

A fajta elnevezésének eredetére több elmélet is napvilágot látott. Az egyik, hogy sumer eredetű szóból ered, ahol a „puli” szó a fajta terelési módjára vonatkozott, azaz „támadva” terelőt jelent. Ugyan a puli ősi eredete nem vitatható, de pontos történetéről viszonylag keveset tudunk, valamint az is kérdéses, hogy mennyire ősi. Vélhetően írásos emlékre bukkant Dr. Pálfalvy Sándor és Dr. Thardy Frigyes, akik kutató munkájuk eredményeként a bagdadi múzeum agyagtábla feljegyzését vizsgálva arra a következtetésre jutottak, hogy a puli akár több ezer éves múltra is visszatekinthet, ezt az állítást támasztaná alá a 6000 éves alabástrom

szobrocsonka is (INTERNET 2). Komoróczy (1976) szerint ez az elmélet igencsak gyenge lábakon áll. Állítása szerint a művek, továbbá a kutatók, akikre hivatkoztak soha nem is léteztek. A puli történetét vizsgálva, ami viszont biztos, hogy tudatosabb tenyésztési programba csak a XVII. században vették be (INTERNET 2). Német terelő kutyákat részletesen vizsgáló szakirodalomban található leírása így szól: *„Erősen bodor és nemezes szőrűek, színük általában hollófekete, vannak nagyobb és kisebb testűek. Közepes termetük tömzsi, tekintetük dacos...”* Heppe (1751) írását idézi (Mészáros és mtsai, 1996). Ahogy megjelent az igény a finomabb és nagyobb hozamú gyapjúra úgy jelent meg, hazánkban az ősi racka juh mellett egy modernebb változat a Spanyolországból behozott gyapjasabb juhajták, amikkel együtt az őket terelő kutyákat is eladták. Így keveredhetett a spanyol uszkár a pulival, sok puli szőrén ez a hatás ma is érzékelhető. A pulit régen több kategóriába sorolták méret és hasznosítás alapján, az egyik volt a „vízen járó puli”, tekintve, hogy az uszkárt akkoriban vízi kutyának is hívták ez is egy bizonyíték lehet keveredésükre. Valamint a puli szó eredete kapcsán is felmerült az uszkár vonatkozás, hiszen Raitsits és Turcsányi úgy vélték, hogy a német „pudel” szóból ered a magyar puli (INTERNET 2).

2.6. Puli a modern kutyatenyésztés küszöbén

Napjainkban a puli legközelebbi két rokonfajtái, melyek közül mindkettő alapját vélhetően a puli adta, a pumi és a mudi, amik szintén magyar terelő kutyafajták. Ám a puli és a pumi megkülönböztetése és szétválasztása nem volt kezdetől fogva evidens, a 20. század elején Dr. Raitsits Emil, munkássága nyomán lett ketté választva a két fajta és vette kezdetét nemesítésük. Raitsits Emil a magyar pásztorkutyákat a világháború után felkarolta és a kihalás széléről mentette meg. Az ő nevéhez fűződik a Magyar Kutyafajták Törzskönyvének a létrehozása, az Állatorvosi Főiskola tanáraként akkoriban számos kiállítást és szemlét rendeztek a Főiskola területén. Továbbá az Állatkert egykori igazgatójával Dr. Lendl Adolffal karöltve létrehozták az állatkert egy magyar kutyafajták részlegét, ahol többek között a legszebb puli egyedeket is megtudták tekinteni a látogatók. A különböző magyar fajták közül a puli nyerte el a nemzetközi porond tetszését, esze, munkában való hasznosítása, bátorsága és vicces kinézete nyomán. A világháború után a fajta legjobb egyedeit kiválasztották, hogy törzsét adják a tenyész programnak. Ezek közül is a legkiválóbbak „győztes” és „örökös győztes” címetek érték el, ilyen eredményt ért el Vidra és Bobi puli kan, valamint Anikó és Marcsa puli szuka. Marcsa nem csak kiváló szuka volt, eme tulajdonságokat remekül tovább is adta utódainak. Egy kölyke, Csibész

lett a törzskanja megannyi generációnyi pulinak, valamint még szobor is készült róla, mint a „tökéletes” formájú puliról (Mészáros és mtsai, 1996).

2.7. A puli külleme

A 20. század elején született meg az egységes elfogadható színei a pulinak és kizárásra kerültek a foltos jegyeket hordozó egyedek. A II. világháború hatására ugyan megtorpant a puli tenyésztés, de addigra a fajta eléggé megerősödött, ahhoz, hogy számottevő törést ne okozzon a későbbi tenyésztési programjában. A világháború után a hatvanas évektől kezdve előbb a maszkos fakó, később szürke egyedeket célzó nemesítő program is megindult. A puli virágkorát élte a hetvenes években, volt olyan külföldi kiállítás, ahol nyolcvan vagy akár száz egyed is bemutatásra került (INTERNET 2). A kilencvenes években a fajta szín genetikáját nagy körültekintéssel vizsgálták, hiszen a fakó szín kétféleképpen is megjelent az állományban, maszkos fakóként az arcorri részen, valamint a hát vonalon és a láb végeken fekete szőrrel, valamint egy színű fakó is. A fekete szín egyértelműen domináns minden a pulinál megjelenő szín felett, a sorban ezt követi a szürke, mely születéskor még nem látszik. A feketéhez és a szürkéhez képest a maszkos fakó génje recesszíven viselkedik, ám a fehérrel szemben domináns. Sokáig úgy gondolták, hogy a sor végén a fehér szín van, hogy az összes színváltozat közül a fehér a recesszív, ám tiszta fehér-fehér párosításból is született, úgynevezett „sima fakó” vagy másnéven zsemleszínű egyed. A zsemleszínű egyedek bőre rózsaszín volt, az orr nem pigmentálódott és felnőtt korára furcsa rózsaszínes hatást keltett. Tudatos tenyésztői munkával a kilencvenes évek elején ezt a színváltozatot kizárták a tenyésztési programból (INTERNET 4). A puli mai alakja a sporttenyésztés eredménye, mára egy elfogadott méret maradt 38-43 cm közötti a standard alapján, az elfogadott színei pedig, fekete, fehér, maszkos fakó és a szürke. A szürke a legritkább szín, a kutya feketének születik majd fokozatosan kifakul, míg el nem éri az ezüstszürke színárnyalatot, melyet átlagosan 1 éves korra éri el a szürke egyed. Napjaink tenyésztési programja nagyon szigorú, hiszen a fajta első számú gondozója és a tenyésztési célok/elvek meghatározója Magyarország. A részletes standard lehetővé teszi, hogy a fajta küllemi egységességét megőrizze melyre jellemző a nemezes szőrzet, hátra kunkorodó farok és a szőrtakaró miatti kerek fej (Mészáros és mtsai, 1996).

2.8. A puli hasznosíthatósága

Számos 19. századbéli feljegyzés vonatkozik a puli küllemén túl a magas értelmi szintjére. Ahol a puli zsombékos, vizenyős területről önállóan tereli ki a jószágot, ahol kis területen

szántóföldek közelében őrzi a nyáját önállóan, úgy, hogy a gabonát nem éri kár. A leírások gyakran említik, hogy „csak beszélni nem tud”, ami szintén magas intelligenciáját hivatott mutatni. A puli nem csak terelő kutyaként remekelt, hanem ekkoriban a rendőrség is használt „rendőrpulikat”, akik közül a legeredményesebbek bemutatókon is szerepeltek. Valamint ekkoriban számos kiállítás került megrendezésre (INTERNET 2). Dr. Raitsits Emil nevéhez fűződik számos kiállítás és szemle, halálát követően (Fülöp, 1989) a magyar fajták gondozója Dr. Abonyi Lajos lett. Abonyi 1935-ben több magyar kinológussal együttműködve, megalkották a magyar pásztorkutyafajták leírását és négy méretbe sorolták a pulit, törpepuli 30 cm alatt, kis puli 30-40 cm között, középpuli 40-50cm között és 50 cm fölött nagy puli vagy másnéven rendőr puli (INTERNET 2).

2.9. A puli helye a modern világban

Ahogy a modernizáció hatott az emberek mindennapi életére és visszaszorulóba került a gazdálkodó állattartó életmód, úgy kellett a pulinak is e változásokhoz alkalmazkodni. A terelő munkán túl a puli alkalmas volt házőrzésre is, valamint mint társállat is elkezdett teret hódítani magának a nemzetközi szinten is, színészek közkedvelt házikedvencévé vált (INTERNET 2). A 90-es években megjelennek a fajta ösztönét mérő terelő ösztönpróbák, ahol akkoriban STP, azaz Sikeres Terelőöztön Próba igazolást szerezhettek az egyedek. Ezzel is kívánták mérni, hogy a nem terelésre tartott pulikban is ugyanúgy fennmaradt-e a terelő ösztön. Valamint ekkoriban egy új kezdeményezés a „Magyar Pásztorkutyák Korosztályos munkaversenye” is megjelent. Ahol korosztályonként eltérő feladatok és eltérő elvárások voltak a különböző korú kutyák között. A munkaverseny engedelmes, szimatmunka és személyvédelmi feladatokból állt össze. Kifejezetten a magyar fajtákra lettek szabva a feladatok a munkaverseny a kor más munkaversenyeitől eltért. Ez a kezdeményezés a magyar fajták munkavégzését kívánta megőrizni, modern változatban (Árkosi, 2002).

2.10. A pumi kialakulása

A pumi kialakulása a 17-18. században a Magyarországra lábbon hajtott merinói juhokkal érkező francia terrier jellegű hajtókutyákból és puliból történt, ám a pumit sokáig nem kezelték külön fajtaként. A pumit először talán Gáti István említi 1795-ben idézi Hankó (1940). A pumit kicsi ám tette kész munkakutyának írja le, aki vigyáz a ház népére. Mészáros és mtsai (1996) szerint a pumit sokáig, mint a puli fajta változataként tartották számon, ám van olyan írásos emlék is, ami ugyan a pumira utal mégis kuvaszként említik, de a leírás alapján egyértelműen nem a ma

kuvasznak nevezett fajtáról esik szó. Pethe (1815) idézi (INTERNET 2) így jellemzi a kuvasznak vélt fajtát: „...nagyságára olyan forma, mint egy köjök-farkas; fülei fennállóak, szőre valamennyire bolyhos, legalább nem sima, a farka kerekedése pedig alólról, bojhos, színe gyakran barnás-fekete, de különben számtalan, többnyire szennyes színű...” A leírás alapján is egyértelmű, hogy a kölyök farkas méretű „szennyes” színű és felálló fülű bolyhos szőrrel rendelkező kutyafajtánk semmiképpen sem a kuvasz. A mellékelt 1. ábra is jól mutatja, amit a szöveg is alátámaszt, hogy a fent idézett leírás sokkal inkább a pumiról készült, mint a kuvaszról.

1. ábra: Pethe Ferenc Természet Históriaja „kuvasz” (Pethe Ferenc Természet Históriaja, 1815)

2.11. A pumi, mint önálló fajta

A pásztorok körében sokáig a pumi és a mudi hajtókutyát jelentett, tehát nem fajtabeli elkülönítésre szolgáltak ezen megnevezések, mint inkább a kutya funkcióját jelölték, amit a nyáj mellett betöltött. A jószág fontos volt megélhetési szempontból és a pásztor mellett dolgozó juhászkutya nagybecsben volt tartva, a pumit jó munkabírása és szolgálat készsége miatt megbecsülték olyannyira, hogy még népdal is említi. Kodály Zoltán kutató munkássága során lelt rá a Somogy megyei Csurgónagymarton a Meghalt béres című népdalra melynek negyedik versszakában említésre kerül a pumi (Mészáros és mtsai, 1996).

Ebtenyésztés főcímmel és Kézikönyv Ebtenyésztők, Vadászok és Ebkedvelők Számára alcímmel Monostori Károly állatorvos így írt a pumiról. Akkor még puli néven említette, de már megjelent az írásban a „kis pumi” kifejezés is, de a 2. ábra alapján egyértelmű, hogy a pumiról van szó, amit a küllemi leírás is alátámaszt. Monostori Károly (1909), Ebtenyésztés Kézikönyv

Ebtenyésztők, Vadászok és Ebkedvelők Számára című könyvében így ír róla: „A magyar puli (=kis pumi...”, „Füle aránylag hosszú álló vagy megbicsaklódó, olykor lógó sőt fekszik is. Arca borzas, bajusza, szemöldöke, sőt kis szakála is van.”, „A fark, ha nem rövid vagy nincs csonkítva hosszú s bozontos kondor szőrrel dúsan benőtt, félkarikába pödrött.”

A fül állás leírása alapján egyértelműen érzékelhetjük, hogy ekkoriban a két fajta még tudatos tenyésztés által nem lett elkülönítve, hiszen a mai pumi füle álló és megbicsakló, míg a mai pulinál ezek a jegyek tenyésztésből kizáró okok (Monostori, 1909).

2. ábra: Festetics Samu gróf pulija (Monostori Károly Ebtenyésztés és Kézikönyv
Ebtenyésztők, Vadászok és Ebkedvelők Számára, 1909)

Gróf Festetics Samu kutyája puliként van említve, de küllemi jegyei alapján inkább a mai értelemben vett pumihoz tartozik. Lovassy Sándor 1919-ben volt az első, aki a pumit elkülönítette a pulitól és úgy írta le, mint a puli egy al változatát, dunántúli tájfajtaként. Továbbá kitért a küllemi különbségekre is, mint például a pumi hosszabb lábú, rövidebb szőrű és nagyrészt galambszüre színű (INTERNET 2). A pumi szó eredete viszont jóval régebbre nyúlik vissza, mint ahogy felismerték a két fajta közötti különbségeket. Két elmélet látott napvilágot a név eredete kapcsán. Az egyik Pitter Tivadar pumit ábrázoló grafikája alapján, ahol név megjelölésként magyarul őrzőkutyaként jelenik meg, latinul pedig *Canis familiaris pomeranius*ként. Az elmélet szerint a *pomeranius*, mint *pomeraniai* szó alakulásából, egyszerűsödéséből származik a pumi szó. A másik teória alapjául a fajta kialakulását adó kutyafajták jelentették az

alapot, a Franciaországból érkezett terrier jellegű ősök és puli. Az elmélet szerint a puli-miskulansz szónak az első két tagját tartották meg, ami szóösszetételből jött létre a pumi. A miskulancia szó latin eredetű, magyar fordításban annyit tesz, mint zavaros eredetű keverék (Mészáros és mtsai, 1996). A magyar terelőkutya sporttenyésztésének ikonikus alakja Dr. Raitsits Emil, akinek a nevét már a puli tenyésztés kapcsán említettem, a pumi fajta elkülönülésében is nagy szerepet játszott. 1914-től a pumit is elkezdtek az Állatkerti tenyészetben tudatos tenyésztési programba venni, ekkor még, mint a puli Dunántúli tájváltozataként. Raitsits tragikus korai halálát követően, a fajtát Dr. Anghy Csaba Géza karolja fel, a pumi 1923-ban elismert önálló fajtaként jelenik már meg a kiállításokon is és elkészül az első fajta standard is 1935-ben, amit nem más követ mint a hivatalos FCI általi külön fajtaként való elismerés és bejegyzés 1936-ban (Mészáros és mtsai, 1996). A Magyar Kutyafajták Törzskönyvébe 130 pumi kerül felvezetésre 1924-ben, később 1928-ban 4 tenyésztő szervezet alól kerülnek ki az első tudatos tenyésztési program eredményeképpen a pumik. Az Állatkerti, ahol már korábban is tenyésztették, a Délibáb tenyészet, a Hortobágyi tenyészet és a Zsenyei. Icíg Fickó névre hallgató tenyészkán az egyik első legmeghatározóbb egyed, aki győztes, majd örökös győztes címeket nyert (INTERNET 5). A II. világháború a magyar kutya állományt csaknem egyharmadára tizedelte és a pumi tenyésztést is félbeszakította. Az ötvenes évek második felében és a hatvanas évek elején indul meg újra a pumi tervszerű tenyésztése, ehhez a pusztákról a pásztoroktól szerzik be az egyedeket az ország Bakony-Miskolc-Budapest vonzáskörzetében található tenyészetek. A nyolcvanas években három nagy jelentőséggel bíró kennel jött létre, amelyek közül a Mocskos kennelt külön kisseretném emelni, ugyanis a Mocskos kennelből származó kutya ért el először Interchampion címet, valamint Világgyőztes címet is (Mészáros és mtsai, 1996). A pumi sokoldalú terelő kutya, aki kis termetét mozgékonyásával és határozott fellépésével jól kompenzálja így nem csak juhok mellett hasznosították tudását, hanem kondák és gulyák körüli munkában is. A terrier vért, ami a pumi ereiben csörgedezik nem hazudtolja meg az a tulajdonsága, hogy ház körüli duvadírtásra is alkalmas és ügyesen és előszeretettel fogja meg a patkányt, valamint kiváló jelzőkutya is egyben. A pumi vérbeli munkakutya, a pásztor mellett töltött évszázadok alatt remekül belé ivódott a munkakedv (Mészáros és mtsai, 1996).

2.12. A mudi fajta keletkezése

A mudi kialakulásáról tudunk a legkevesebbet, a közhiedelem szerint a legfiatalabb terelőkutyaajtánk, ám oly keveset tudunk terelő kutyaajtánk keletkezéséről, hogy lehetséges jóval régebb óta tesz szolgálatot a pásztor ember mellett a mudi, mint gondolnánk. Ugyanis sokáig a mudi sem különült el a puli fajtától, hasonlóan ahhoz, ahogy a pumit is puli néven emlegették. Sok a korabeli említés, mint például az 1773-as Buffon által adott leírás vagy Pethe Ferenc Természet Históriaja című művében való mudira utalás 1815-ben vagy Herman Ottó 1912-ben kiadott könyvében fellelhető leírás, ám sokszor téves megnevezéssel. Így lehetséges az is, hogy Brhem (1902 idézi Kovács, 1902) Tierleben című művében korrekt fajtaleírást ad a mudi akkori külleméről, ám azt puli névvel illeti, a felálló hegyes fül és sakálszerű kinézet egyértelművé teszi, hogy ez egy leginkább mudira hajazó leírás. Brhem (1902 idézi Kovács, 1902) Az állatok világa című művében így ír: „A puli (*Canis familiaris domesticus hungaricus*). Ezt az általánosan elterjedt kutyaajtát a kecskeméti pusztákon meglehetősen sok példányban volt alkalmam megvizsgálni. Vállmagassága 34-42cm, kicsiny testű, inkább rövid és meglehetősen magas lábú eb. A puli feje aránylag kicsiny, a fejhátulja gömbölyded. Arcorra a sakáléra emlékeztet, a rókáénál vaskosabb, meglehetősen hosszú, előre keskenyedő, hegyes. Egymáshoz közel álló füle nagy, azonban, ha az állat fél, gyanakszik vagy szégyenkezik, fülét egyenesen hátrafekteti, mint a sakálok teszik.” Mészáros és mtsai (1996) úgy vélik, hogy a fajta akár jóval régebbi keletkezéssel bír, mint elsőre gondolnánk, akár 150-250 éves múltra is visszatekinthet a mudi kialakulása.

Napvilágot látott olyan téves nézet is, hogy a mudi a puli és a pumi kereszteződése révén jött létre, ám ez a teória elég gyenge lábakon állt, hiszen a mudi küllemét tekintve nem hasonlít se a pulira, se a pumira. A pumi terrier jellegű terelőkutyaajtánk nagy valószínűséggel nincs rokonságban a mudival (INTERNET 6). A magyar terelő kutyaajtánk pontos kialakulását homály fedi, a mudi keletkezésére is több lehetséges elmélet van. Az egyik ilyen szerint a mudi felálló fülű pulikból valamint, a Németalföldről lábon hajtott juhokkal együtt érkező német spiccekkel keveredve, hozták létre a fajtát. A másik elmélet kapcsán felmerül a kérdés, hogy a tyúk volt-e korábban vagy a tojás, hiszen sok korabeli leírás puli néven említi, de valójában a mudi küllemét írja le. Ezek alapján felmerült az a kérdés is, hogy a ma mudiként ismert fajtából alakult ki a ma puliként ismeretes terelő kutyaajtánk. A Kárpát-medence magyar ősi típusos kutyaajtája pedig nem más, mint tulajdonképpen a mudi, aki a horvát juhászkutyaajtával igencsak hasonlatos (INTERNET 7). A mudi az egyik legkevesbé ismert terelő kutyaajtánk volt. Fényes Dezső

a Balassagyarmati múzeum igazgató néprajzi kutató útja során a palócság népi kultúráját kutatta fel, körútja során elsősorban Észak Magyarország tájait járta be. Kutató munkája során egy kevésbé ismert ám a tájékon igen típusosnak mondható terelő-pásztor ebekre lelt, igen tanulékonyak, felálló fülűek és legtöbbször fekete csillogó szőrű egyedek voltak. A számára a legtipikusabb egyedeket megvásárolta és egymás között tenyésztetni kezdte. Később 1936 március 24-én Dr. Raitits Emil vezetésével tartott szemlén mutatta be Fényes Dezső az általa tenyésztett példányokat (Mészáros és mtsai, 1996). A bizottság elfogadta a Fényes Dezső által tett javaslatot a mudi fajtanévre és az általa készített fajtaleírást is. A mudi, mint fajtanév nagy valószínűséggel Tóth Mihály bugaci juhász mudi nevű kutyájától származik, a fajtát korábban hajtókutya néven emlegették (INTERNET 8).

2.13. A mudi tudatos tenyésztési programja, jelleme

Az első magyar standard elfogadása után elkezdődött a mudi tervszerű tenyésztése, viszont a fajta éppen csak fel lett fedezve a II. világháború előtt, így nem volt ideje kellően megerősödni és a háború alatt a kipusztulás szélére sodródott. Balássy Zoltán 1963-ban új fajta standardot ír le, melyet ekkor az FCI szervezet elé is tárnak, a fajta hivatalos FCI által való bejegyzése még abban az évben megtörténik. Egyes számmal törzskönyvezve egy Rigó névre hallgató fekete szuka lett, aki alapján a fajta leírását is készítették. A Kutya című újságban megjelenő 1969-es cikk nagy hatással volt több magyar kutya szerető emberre, hiszen a cikk a magyar terelő kutyák nehéz helyzetére hívta fel a figyelmet. A cikk jó figyelemfelhívásnak bizonyult, ugyanis ennek nyomán többek mudi tenyésztésbe kezdtek bele. A kutyákat pásztorok mellett fellelhető egyedek „B” törzskönyvezésével vonták tenyésztésbe, valamint, volt puminek törzskönyvezett, de mudira átminősített egyedekre is példa. A legelső kennelek között volt a Karácsonyfalvi kennel Bánáth István tulajdonában, valamint a Szavalaki kennel és Zsíros Csaba vezetésével a Nyírségfia kennel, ahonnan közel 2000 mudi kölyök került ki (Mészáros és mtsai, 1996). A mudi mérete a juhász emberek számára pont ideálisra lett kialakítva, ahogy mondani szokták „csizmaszárig” ér, ami nagyjából a standardban is meghatározott 40-42 cm, ami 8-13 kilógrammnyi tömeggel párosul. A birkák körül munkában ez igen hasznosnak bizonyul, hiszen elég kicsi ahhoz, hogy ne tegyen kért a jószágban, viszont ahhoz már elég nagy, hogy komolyan is vegyék (Mészáros és mtsai, 1996). Kifejezetten egészséges fajta, hiszen beteges vagy haszontalan kutyát a szegény pásztor embernek nem érte volna meg etetni, ezért erős szelekciós nyomás hatott rá. Amelyik nem tanult elég gyorsan vagy nem felelt meg a nyáj körüli

munkára, azt nem tartották tovább. A mudi kifejezetten vakmerő, ezért a nagyobb nehezebben terelhető jószág körüli munkára is előszeretettel alkalmazták. Idegenekkel először bizalmatlan. Magas intelligenciája és gyors tanulási képességei párosulnak egy bizonyos fokú szenzitivitással is, erre képzése során figyelmet kell szentelni, hiszen az igazságtalan büntetést nem viseli jól (Árkosi, 2002). Szerencsére a mai képzési formák kifejezetten a pozitív megerősítés irányába mozdultak el és ma már nem büntetés alapú a kutyák képzése.

2.14. A mudi külleme, használhatósága

A mudit a 90-es években nyitott törzskönyvel tenyésztették, ami annyit tesz, hogy minden mudinak kinéző kutya, úgynevezett „B” törzskönyvet kapott. Erre azért volt szükség, mert a fajta egyedszáma drasztikusan lecsökkent a második világháborút követően és a „B” törzskönyvezés által a pásztorok mellett dolgozó küllemre mudinak kinéző egyedeket, akik eredetileg törzskönyvel nem rendelkeztek szintén tenyésztésbe tudták vonni. Ám volt hátránya is ennek, hiszen nem egy eset volt mikor jobb esetben mudi keverékek, rosszabb esetben fenotípusosan a mudira hajazó egyedek, melyeknek a genomja még mudit se tartalmazott kaptak „B” törzskönyvet (Mészáros és mtsai, 1996). A korabeli írások nem véletlenül emlegetik róka vagy sakálszerű leírással, hiszen arca elkeskenyedő, füle hegyes és felálló. Szőre göndör vagy hullámos, mely mindenféle színben pompázik, talán a cifra azaz a merle színváltozat a legkülönlegesebb a fajtában. A kutya törzsének hossza nagyjából megegyezik a marmagasságával, farka közepesen magasan tűzött, előfordul, hogy egyedek rövid farkkal vagy fark nélkül születnek (Árkosi, 2002). A mudi a leírások alapján igen éber, tanulékony könnyen irányítható és multifunkciós, tehát a jószág terelésén túl használták, rágcsálóirtásra és jelzőkutyaként a ház őrzésében is szerepet vállalt, továbbá kevesek által köztudott tény, hogy vaddisznó-hajtóvadászat során is alkalmazták. A mudi sokáig egy kevésbé ismert és még kevésbé közkedvelt kutyafajta volt, amit az is jól mutat, hogy a világháború alatt szinte kihalt (Árkosi, 2002). Mára ez igencsak megfordult és hazai viszonylatban sikerült bekerülnie a 10 legnépszerűbb kutyafajta közé a 2023-as MEOE törzskönyvezési adatok alapján (INTERNET 9).

3. Anyag és módszer

A magyar terelő kutyafajták sportokban való hasznosíthatóságát a legeredményesebben felmérni kérdőíves formában lehet, ezért ezt a módszert választottam. A gazdáknak szóló kérdőív a közösségi média platformokon lett megosztva, célzottan fajta csoportokban (puli, pumi mánia, modern mudi, mudi barátok) és más kutyás csoportokban (budapesti kutyások, Csepelszigeti kutyasuli klub) és a saját profilomon is, azzal a felhívással, hogy kedves kutyás ismerőseim is osszák meg minél több puli, pumi és mudi kutyatulajdonossal. A kérdőív összesen 29 kérdést tartalmazott, melyek egy része demográfiai adatokra fókuszált, a kitöltő neme, kora és lakóhely jellegére. A kérdőív továbbá tartalmazta a fajta megjelölést is, hogy a kapott adatokat el tudjam különíteni, puli, pumi és a mudi kutyafajtákra. A kutyára vonatkozóan is kértem általános információkat, mint neme, kora, származás és a tartási körülményekkel kapcsolatosan is. Kifejezetten a sport szempontjából tettem fel kérdést azzal kapcsolatban, hogy mennyire látják stabilnak a gazdik az idegrendszerét, mennyire látják könnyen taníthatónak. A kérdőívet összesen 300-an töltötték ki, ebből 43,7% mudi tulajdonos, 28% puli tulajdonos és 28,3% pumi tulajdonos. A gazdiknak szóló kérdőív mellett készítettem három különböző kutyás szakember csoportot célzó interjút is. Melyek közül egy hivatalos oklevelés kutyakiképzőket célzott. Összesen 36 kérdés készült. A kérdések itt is egyrészt az idegrendszer stabilitását célozták, továbbá azt is, hogy mennyi magyar terelő kutyafajta látogat el hozzájuk évente és ezek közül mennyivel kezdenek el sportolni. A szociális média platformokon célzottan írtam privátban az ország minden táján levő kutyaiskolát üzemeltető szakembereknek, valamint kutyaiskoláknak, összesen 43-nak küldtem üzenetet. Megkeresésemre, összesen 19 kitöltés érkezett a kutyakiképzői interjúkra. A következő interjú kifejezetten a kutyás sportokat bíráló hivatalos teljesítmény bírónak készült. Összesen 19 kérdéssel, amik kitérnek itt is az idegrendszeri stabilitás kérdéskörére, hiszen az egy sportkutya életében nagyon fontos alap, továbbá megjelenik az interjúban pár kérdés arra vonatkozóan is, hogy mióta bírál az illető és melyik sport teljesítménybírója. A szociális média platformján közvetlenül kerestem meg puller, obedience, rally obedience, agility és dog dancing sportbíróit, összesen 12-nek küldtem üzenetet és 5 kutyás sportokkal foglalkozó csoportban (agility, puller hungary, obedience team hungary, kutyás sportok, munkakutyások új) osztottam meg a bírói kérdőívet. Összesen 8 teljesítménybíró töltötte ki a kérdőíveket, 3 dogdancing, 3 puller, 1 agility és 1 rally obedience. A harmadik interjút kifejezetten a tenyésztőknek készítettem, fajtánként minimum 15

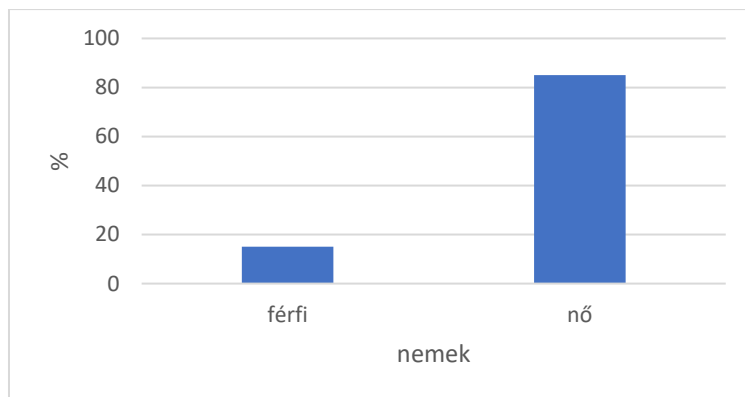
tenyésztőnek írtam privátban és tenyésztői csoportokban is megosztottam a kérdőívet (puli tenyésztők, mudi tenyésztők, pumi tenyésztők). Általános adatokon túl, a kérdések megcélozták azt is, miért tenyészt az adott fajtát, sportol/ képzi-e kutyáit és általában milyen céllal, hova adja el a kennelében születő kutyákat. Itt is kitértem az idegrendszer stabilitását célzó kérdésekre és arra is, vajon lehet-e elkülöníteni külön show és munkavonalat az adott kutyafajta egyedeinél. A tenyésztői interjúban összesen 24 kérdés szerepelt. Minden kiküldött kérdőív és interjú tartalmazza azt a kérdéskört is, hogy ezeket a magyar terelő kutyafajtákat ajánlanák-e kutyás sportokra. Ha igen miért és konkrétan mely sportra lennének a legalkalmasabbak. Összesen 17 tenyésztői kitöltés érkezett, melyek közül 9 mudit tenyészt, 6 pumit és 2 pulit.

A beérkezett adatokat excel táblázatokban dolgoztam fel, ahol több lehetséges összefüggést is megvizsgáltam statisztikai khi négyzet próbával, ahol szükséges volt, ott Yates korrekcióval kiegészítve végeztem el. Valamint Spearman rang korrelációs számítást is alkalmaztam a gazdák által adott kérdések kiértékeléséhez.

4. Vizsgálati eredmények és értékelésük

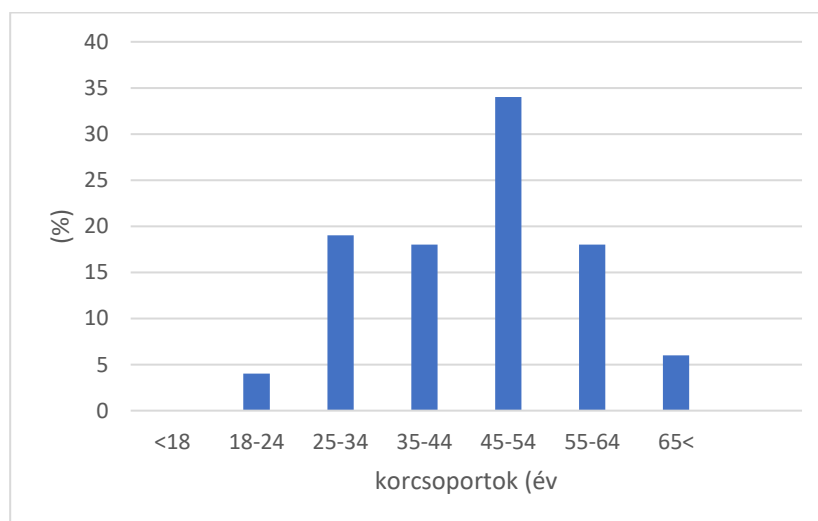
4.1. A kutyatulajdonos kérdőívek elemzése

A kutyatulajdonos kérdőívre összesen 300 kitöltés érkezett. Az összes kitöltő közül 85% nő és 15% férfi (3. ábra). Ha külön fajtánként vizsgálom a puli, pumi és a mudi kutyatulajdonosok nemi eloszlását, akkor azt láthatjuk, hogy a puli gazdák esetében 89,3%-nő és csupán 10,7%-a férfi. A pumi tulajdonosok esetében viszont 81,2%-a nő és 18,7%-a férfi, valamint a mudiknál 84,7%-a nő és 15,2%-a férfi.

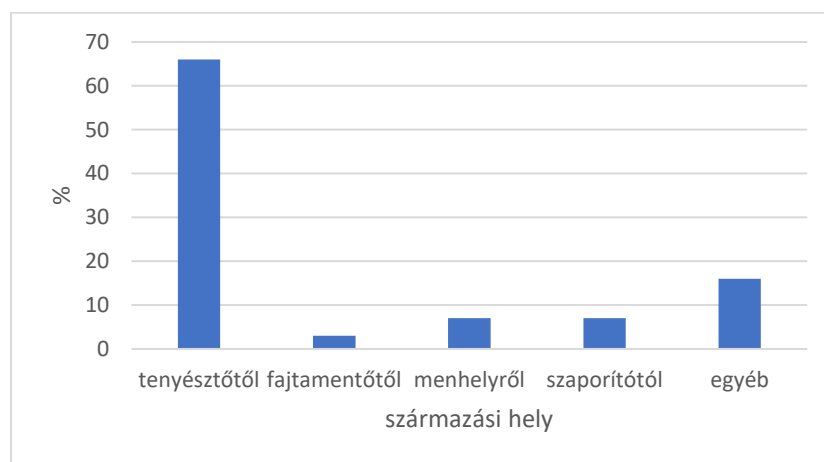
3. ábra: A kutyatulajdonosok nemenkénti megoszlása

A fajtánként vizsgált nemek eloszlásánál is elég egységesen dominál a női kitöltés. A magyar kutyafajtákat tartók döntő többsége a középkorúak és az idősebb korosztályt képviselők közül kerültek ki (4. ábra). A válaszadók 18%-a 34-45 év közötti, 34%-a 45-54 év közöttiek, további 18%-uk 55-65 év közötti, valamint 6%-ban 65 év fölöttiek voltak. A fiatalabb generáció 4%-ban választja csak 18-24 év között, valamint 19%-ban 25-34 év között.

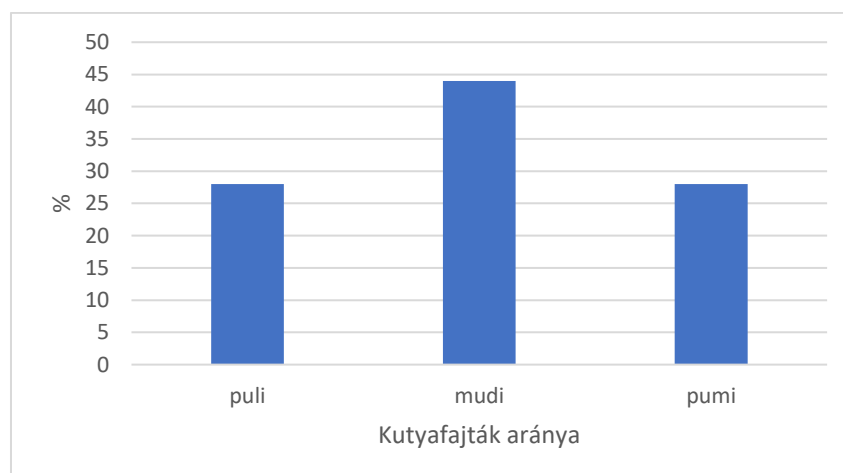
4. ábra A kutyatulajdonosok életkor szerinti megoszlása (%)

Arra a kérdésre, hogy honnan származik a kutyájuk fajtánként lebontva és összesítve is igen egységes választ kaptam. A válaszadó kutyatartók 66%-a tenyésztőtől vásárolta a kutyáját (5. ábra). További 10% mentett, amiből 3% fajtamentőtől és 7% menhelyről befogadott kutya. A szaporítóktól vásárolt kutyáknak az aránya meglepően alacsony, csupán 7%. Az egyéb válaszok között megjelenik olyan válasz azonban, hogy „családtól, nem szaporítótól”, ezeket a válaszokat sajnos nem tudtam egyértelműen besorolni. Az egyéb kategóriában megjelenik továbbá több olyan válasz is, ami azt mutatja, hogy mentett kutyáról van szó, az utcán találták vagy láncon tartotta a szomszéd és befogadták. Pár olyan válasz is előfordul, hogy tanyáról, aktívan farmon dolgozó szülőktől szerezték be a kutyát.

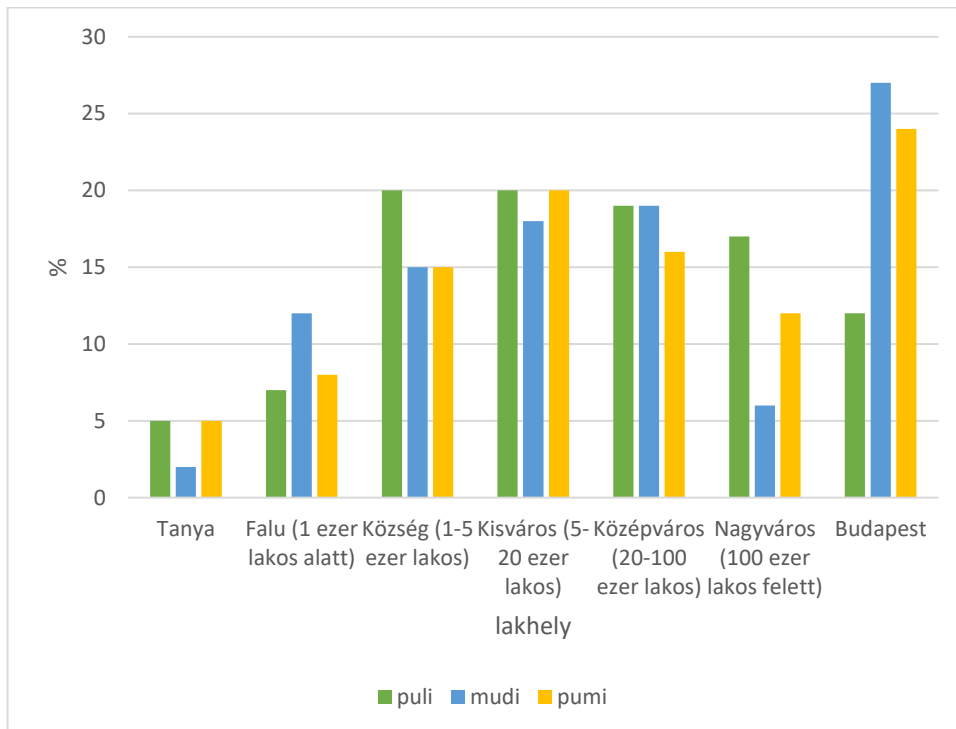
5. ábra A megkérdezettek kutyáinak a származási helye (%)

A kutyatulajdonos kérdőíveket szétbontottam fajtánként, hogy a gazdák által adott válaszokat fajta specifikusan tudjam értékelni. A felmérést kitöltők 44%-a mudi tulajdonos, 28%-a pumi tulajdonos, 28%-a pedig puli tulajdonos (6.ábra).

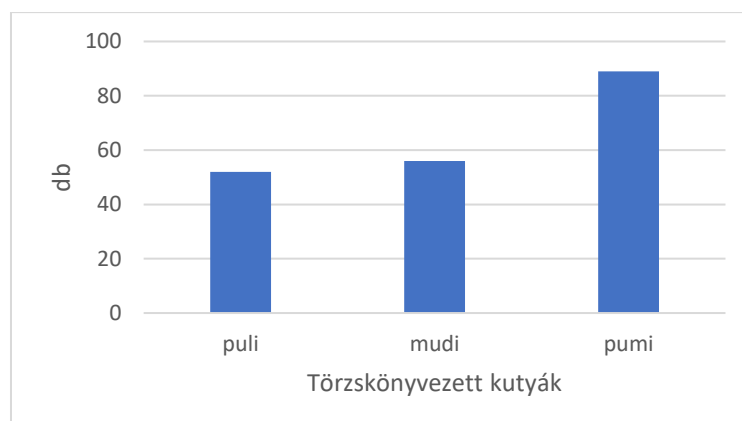
6. ábra A magyar terelő kutyafajták aránya a kérdőívet kitöltők között

A kitöltők lakhelyét szétbontottam fajtánként, hogy fajtákra vonatkoztatva kapjak képet arról, hogy melyik magyar terelő kutyafajtát leginkább hol tartják. Az (7. ábra) alapján úgy tűnik, hogy fajtánként lényeges eltéréseket találunk, főleg a puli esetében, míg a mudik 27,48%-ban és a pumik 23,53%-ban budapesti gazdival élnek, addig a pulik leggyakrabban községben és kisvárosban élnek 20,24%-20,24%-ban. A kutyafajták törzskönyvezési adatait is szétbontottam, hogy külön-külön fajtákra lebontva meg tudjam vizsgálni vajon minden fajtát egységesen tenyésztőtől vásároltak-e, tehát törzskönyvesek-e a kérdőívben megkérdezettek kutyái.

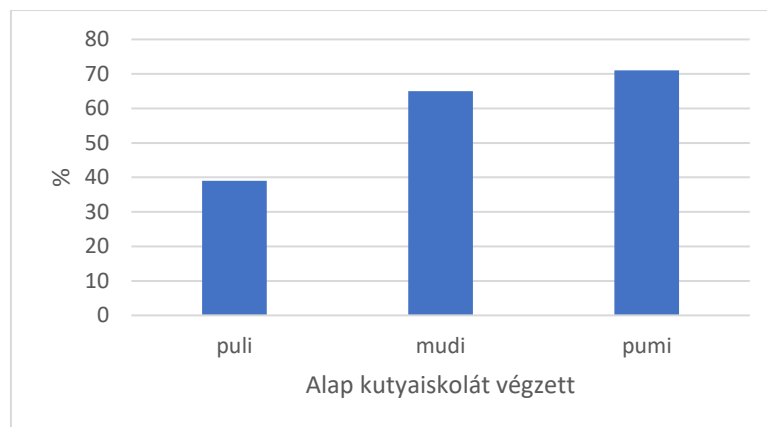
7. ábra Lakhely fajtánként való eloszlása (%)

A 8. ábra alapján azt láthatjuk, hogy a pumik esetében kimagasló többsége 89%-a rendelkezik törzskönyvvel, míg a mudik 56%-a, a puliknak pedig 52%-a.

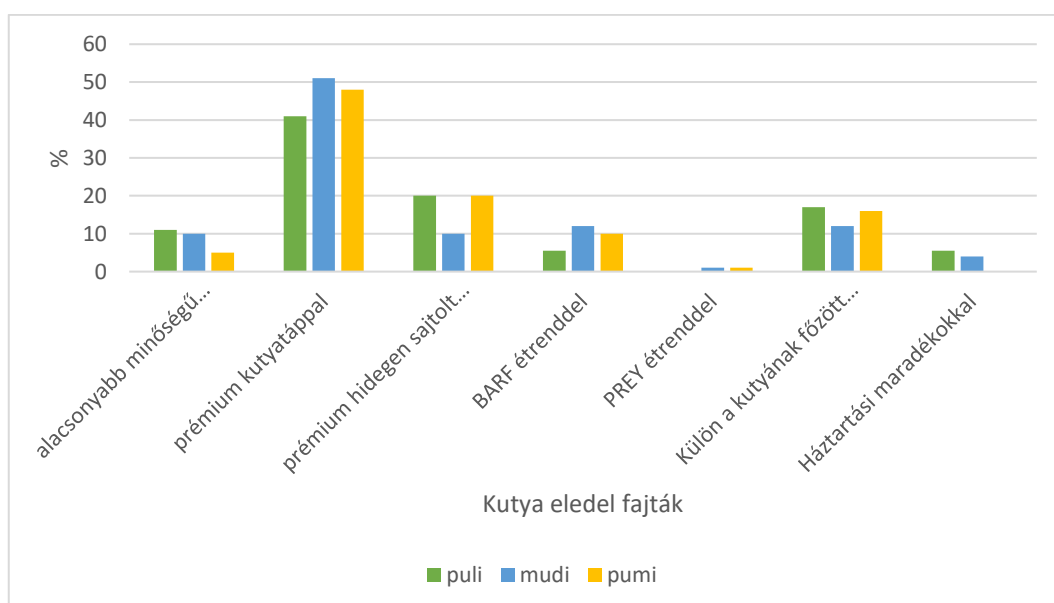
8. ábra Törzskönyvezett kutyák száma

A kérdőívben megkérdeztem a puli, pumi és mudi kutyatulajdonosokat, hogy végeztek-e kutyájukkal alap kutyaiskolát (9. ábra). A mudi és pumi esetében 128 és 80 válasz volt értékelhető. A megkérdezett puli tulajdonosok mindössze 39%-a végzett alap kutyaiskolát pulijával. Az értékelhető válaszok közül 65%-ban vitték a mudit alap kutyaiskolai képzésre és 73%-ban vitték a pumit alapozó tréningre. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy véletlen-e vagy fajta függő-e az, hogy a három fajta közül a pulit ennyivel kisebb arányban látjuk megjeleni a válaszadások alapján. Az eredményeim alapján a kutyaiskola elvégzése nem fajta független döntése volt a megkérdezetteknek (5. sz. Melléklet, $p=0,00005$, khi négyzet próba).

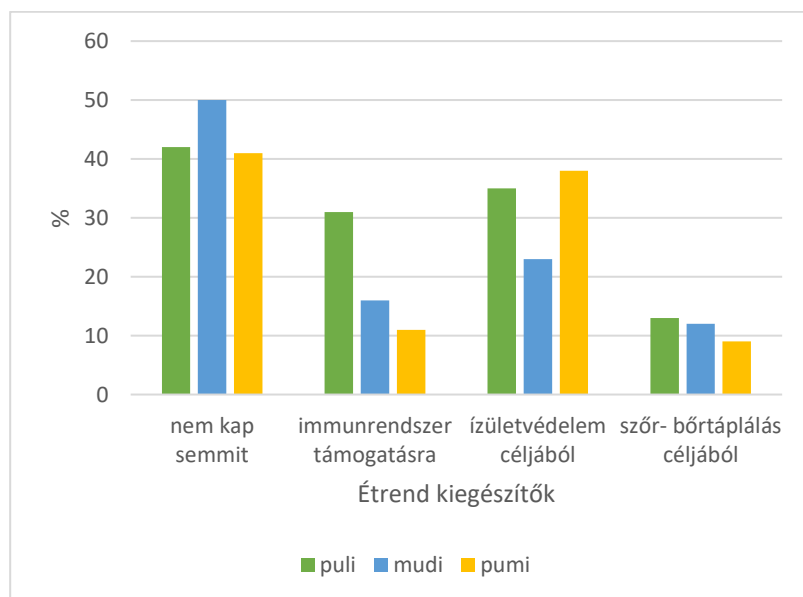
9. ábra Alap kutyaiskola elvégzése fajtánként

A 10. ábra alapján elmondható, hogy mind a három fajta esetén legnagyobb arányban a kérdőívet kitöltő kutyatulajdonosok prémium minőségű kutyatáppal eteti kedvencét. A legnagyobb arányban 51%-ban a mudit, a pumit 48%-ban és a pulit is aránylag magas 41%-os gyakorisággal etetik prémium minőségű kutyatáppal.

10. ábra A kutyafajták élelmezési aránya különböző minőségű eledelkkel (%)

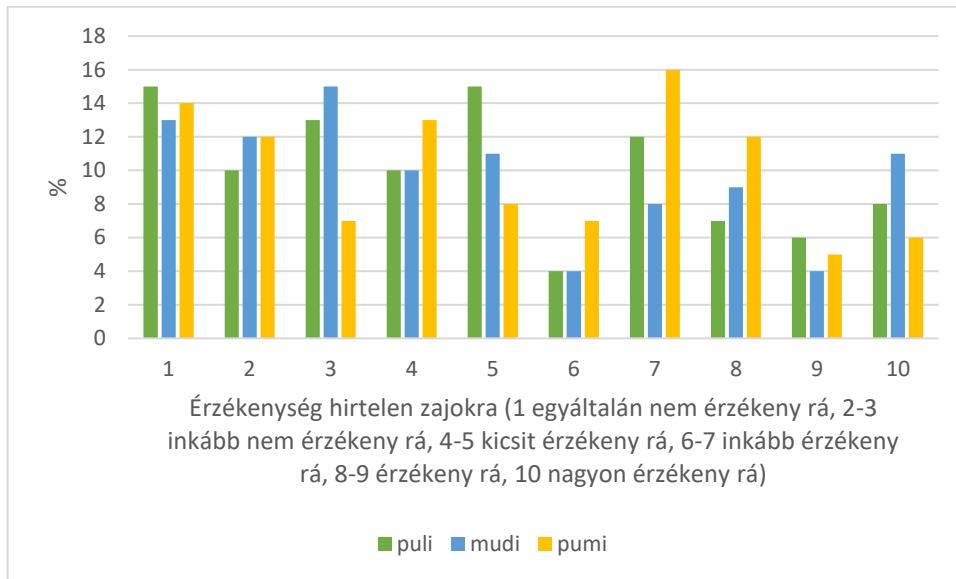
A sport szempontjából egy másik fontos kérdés is volt, amit a kutyatulajdonosoknak feltettem a kutyatartással kapcsolatban, hogy milyen étrendkiegészítőket adnak kutyusoknak, ha adnak egyáltalán. Arra voltam kíváncsi, hogy vajon megjelenik-e a fajták között eltérés, hogy melyiknek adnak inkább és milyen. Az étrendkiegészítőkre vonatkozó kérdésnél, a tulajdonosok nem csak egy, hanem több válasz lehetőséget is meg tudtak adni, így ha valaki például ízületvédőt és immunrendszert erősítő táplálékkiegészítőt is ad a kutyájának, annak a válasza két helyen is megjelenik (11. ábra). Egyedül azok a válaszok származnak biztosan egy tulajdonostól, akik a „nem kap semmit” gombra kattintva adták le válaszukat. Minden fajta tekintetében elmondható, hogy a legtöbb tulajdonos semmilyen étrendkiegészítővel nem támogatja a magyar terelő kutyáknak egészségét. A pumik esetében közel azonos mértékben támogatják, mint ahányan azt válaszolták, hogy nem kap semmit. A legnagyobb arányban a megkérdezett mudi tulajdonosok nem támogatják étrendkiegészítővel kutyájukat. A puli esetében 42% nem ad semmit kutyájának, viszont közel azonosan magas válaszadási arányban tartják fontosnak a tulajdonosok az ízület védelmet és az immunrendszer támogatást.

11. ábra Étrend kiegészítők eloszlása fajtánként (%)

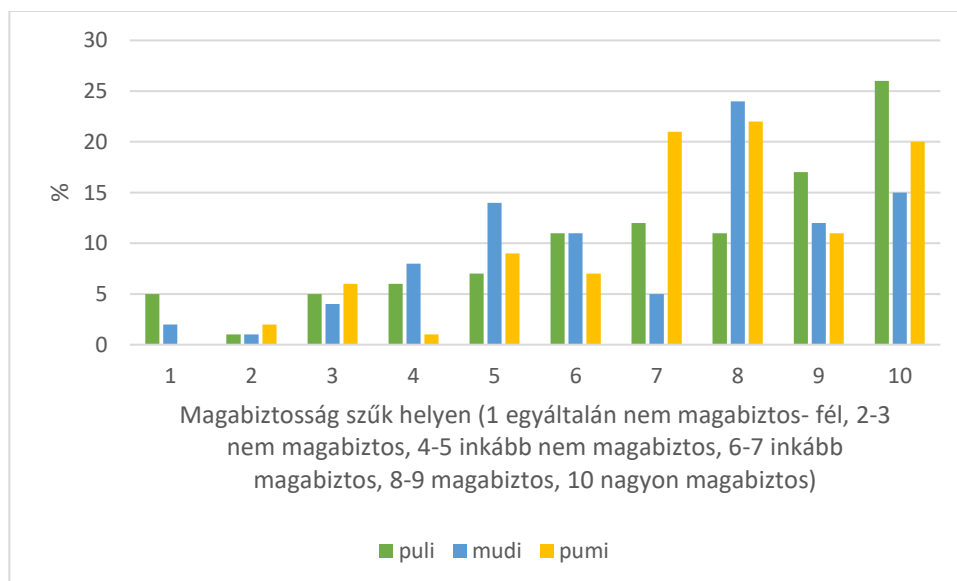
A modern kutyás sportokra való alkalmasságot három paraméter alapján próbáltam felmérni, az idegrendszerre, taníthatóságra és energiaszintre vonatkozó kérdésekkel. Az egyik nélkülözhetetlen kérdéskör az idegrendszeri stabilitás. A kérdőívben tízes skálán tudták megadni válaszaikat a tulajdonosok. Először a hirtelen hangos zajokra való érzékenységet szerettem volna mérhetővé tenni a kérdőív erre vonatkozó kérdése alapján. A zajérzékenység minden fajta esetében nagy egyedi eltéréseket mutat, hiszen a skála 1-10-es paraméterén

jellennek meg értékek fajtától függetlenül (12. ábra).

12. ábra Érzékenység hirtelen zajokra a gazdák megítélése szerint

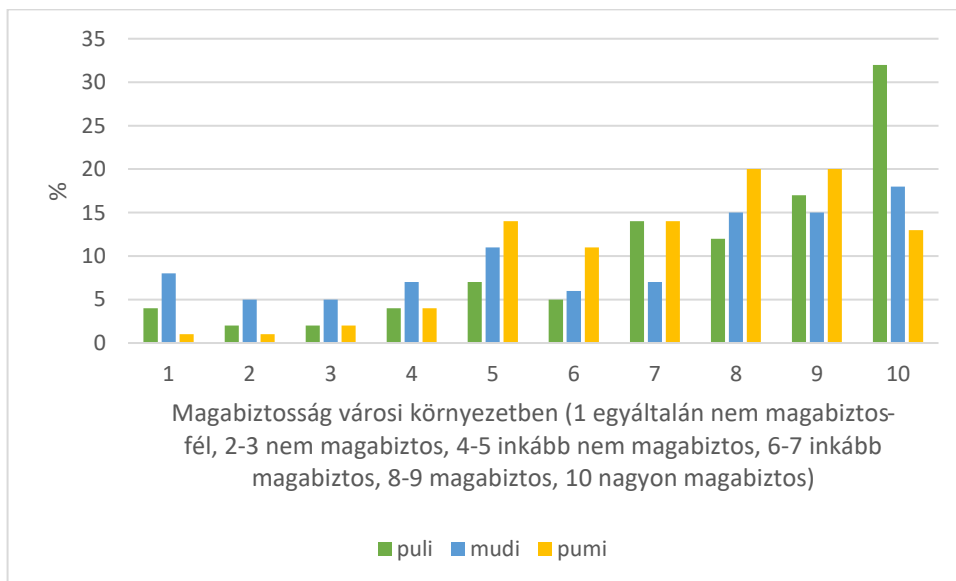
A következő kérdés, ami az idegrendszeri stabilitás kérdéskörét volt hivatott mérni, az a magabiztosság, szűk helyeken volt. A puli, a pumi és a mudi kutyatulajdonosok is elég egységesen inkább magabiztosnak, magabiztosnak vagy nagyon magabiztosnak találják kutyájukat szűk helyeken. A kérdőívet kitöltő puli gazdik 77%-ban választották valamelyik magabiztosságot jelző rubrikát, a legnagyobb arányban 26%-ban pedig a legmagasabb értéket a 10-est jelölték be. A mudi tulajdonosok 67%-ban sorolták kutyájukat a skála 6-10-es intervallumába. A mudi tulajdonosok 24%-ban, azaz a legnagyobb arányban választották a 8-ast, mint magabiztos viselkedést szűk helyen (13. ábra).

13. ábra Magabiztosság szűk helyeken a gazdák megítélése szerint (%)

A pumik viselkedése szűk helyen 81%-ban az inkább magabiztos és nagyon magabiztos intervallumra érkezett, ahol legnagyobb arányban a 7-est, 8-ast és 10-est kapott, 21%, 22% és 20% gyakorisággal. Az utolsó kérdés, ami az idegrendszer stabilitásának mérésére szolgált az a kutyák magabiztossága városi környezetben volt.

A kérdőívet kitöltő kutyatulajdonosok közül, a puliknál azt tapasztalhatjuk, hogy 80%-ban az inkább magabiztos és a nagyon magabiztos skálán mozogva adták meg válaszaikat (14. ábra). Ebben az intervallumban érkezett a legnagyobb arányú kitöltés is a puli gazdik részéről, hiszen 32%-uk ítéli meg úgy, hogy kutyája nagyon magabiztos városi környezetben. A pumi magabiztossága városi közegben közel azonos a puliéhoz, 78%-ban gondolták úgy a pumi tulajdonosok, hogy kutyájuk stabilitása az inkább magabiztos és a nagyon magabiztos skálán mozog. A mudi tulajdonosok válaszában ugyan kicsit mérséklődik az arány, de itt is a többség 61% inkább magabiztosnak, magabiztosnak és nagyon magabiztosnak ítéli meg kutyáját városi közegben. Viszont a három fajta tekintetében a mudinál jelenik meg a legnagyobb arányban, 39%-ban az 1-5-ös skála valamelyike, tehát a három fajta közül a mudi tűnik a legkevésbé magabiztosnak városi környezetben.

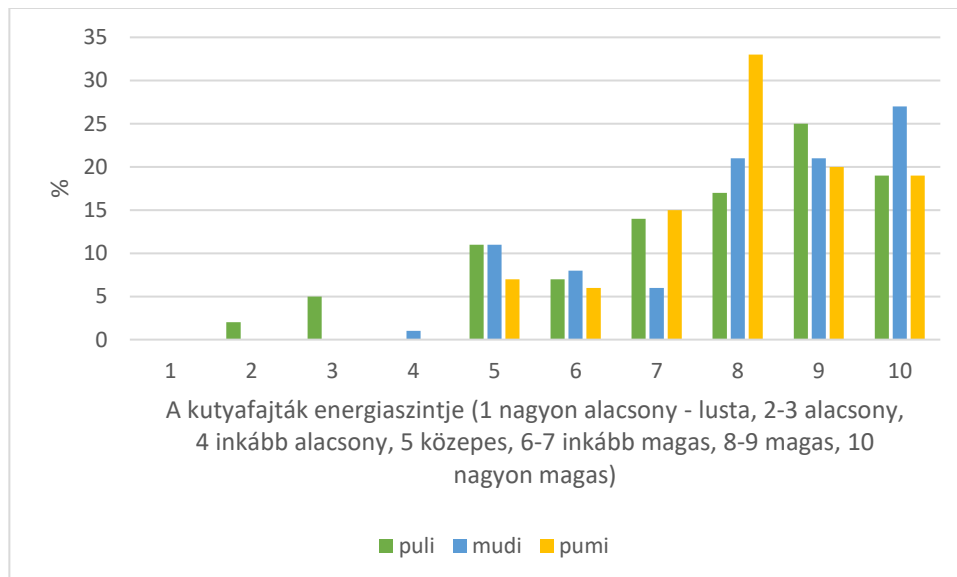

14. ábra Magabiztosság városi környezetben a gazdák megítélése szerint (%)

Statistikai számítással összehasonlítottam a gazdik által beérkezett idegrendszert vizsgáló kérdéseket. Spearman rang korrelációval először arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a szűk helyeken való magabiztosság és a városban való magabiztosság között van-e összefüggés. A statisztikai számítás eredményeképpen mérsékelt pozitív korrelációt találtam a városi környezetben és a szűk helyeken való magabiztosság között (6. sz. Melléklet, $r_s = 0,47$ és

$p=0,000$; Spearman rang korreláció), További statisztikai számítás alapján vizsgálni kívántam azt is, hogy a zajérzékenység és a városi magabiztosság is összefüggést mutat-e. Itt mérsékelt negatív korrelációt találtam (6. sz. Melléklet, $r_s=-0,35$ és $p=0,000$; Spearman rang korreláció), azaz a kevésbé zajérzékeny kutyák, magabiztosabbak a városban.

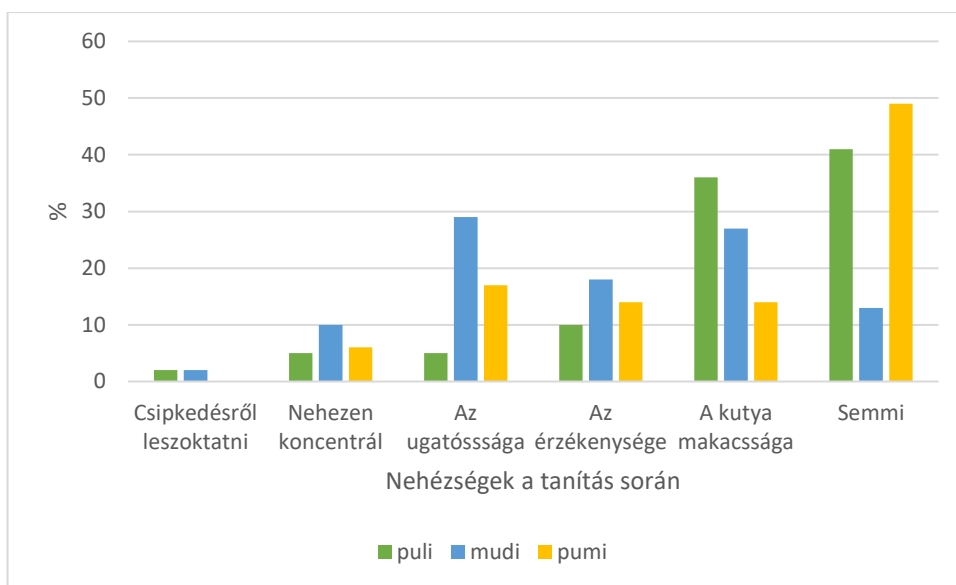
A 15. ábra alapján azt láthatjuk, hogy alapvetően a magyar terelő kutyafajtákat a megkérdezettek inkább a skála magasabb energia szintet jelző részére tették. Egyedül a pulik között jelent meg azonban olyan válasz is, ami az egyedek alacsonyabb energiaszintjét jelzik, 2% adott kettést és 5% jelölte be a hármast, mely a skála szerint az alacsony energia szintet volt hivatott jelezni. A legnagyobb arányú kitöltést a puli esetében, viszont egyértelműen a magas energia szintet jelző kilences kapta 25%-os gyakorisággal. A mudik esetében a fajták között is a legnagyobb arányban jelent meg a nagyon magas energia szintet jelző 10-es értékelés, valamint a mudik között ez volt a leggyakoribb válaszadás is egyben összesen 26%-os aránnyal. A pumit 33%-os válaszadási aránnyal találják a megkérdezett kutyatulajdonosok a skála alapján 8-assal jelzett, magas energia szintűnek. A pumik esetében, ami talán még érdekesség, hogy ennél a fajtánál a közepes energia szintet jelölő 5-ösnél lejjebb egy kutyatartó sem értékelte kutyája energiaszintjét.

15. ábra A kutyafajták energiaszintje a gazdák megítélése szerint (%)

A 16. ábrán látható diagram készítése során a gazdák válaszáinak egy része nem került bele a diagramba, mivel voltak olyan válaszadási típusok, amiket a fajták tanításának kapcsán nem lehetne relevánsan értékelni. Ilyenek voltak azok a válaszok, amik a gazdák saját ügyetlenségére vonatkoztak, hogy a kutyája tanítása során az a problémája például, hogy nem ért hozzá eléggé vagy megjelentek olyan válaszok is, amik arra vonatkoznak, hogy nem tanítja

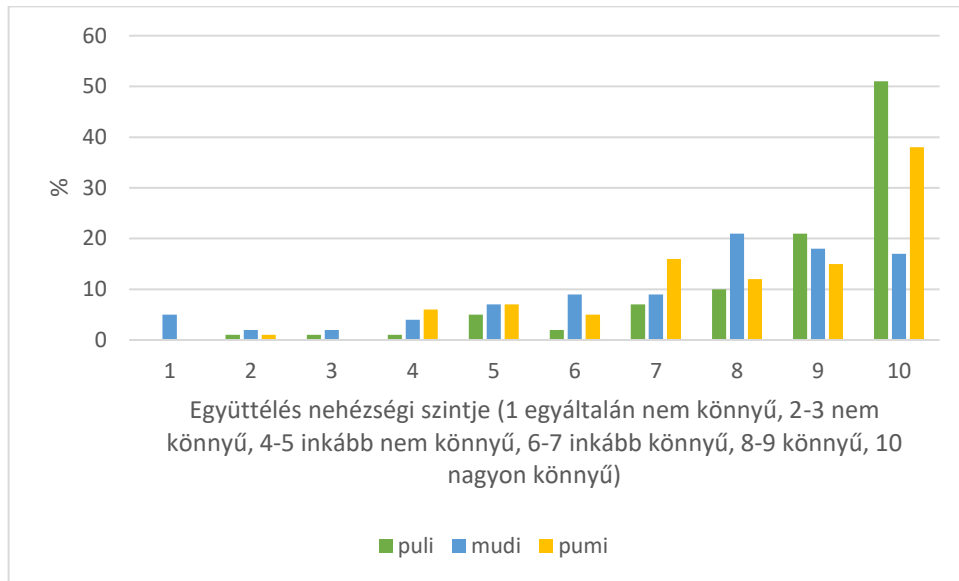
kutyáját a válaszadó. Így végül 182 választ tudtam értékelni. A puli esetében a válaszadók 41%-a találta úgy, hogy kutyája tanítása során semmiféle nehézségbe nem ütközik, a második leggyakoribb válasz a puli esetében a kutya makacsságára vonatkozott, ez a válasz 36%-os válaszadási arányban jelenik meg (16. ábra). A makacsság a puli esetében jelent meg a legnagyobb válaszadási arányban a többi fajtához képest. A mudinál viszont azt tapasztalhatjuk, hogy három nehézség is megelőzi válaszadási arányban a „semmi” rubrikát. A mudinál a legnagyobb arányban az ugatósságát találták a válaszadók problémának a tanítása során, mintegy 29%-ban.

16. ábra Nehézségek a kutyafajták tanítása során a kutyatulajdonosok szerint (%)

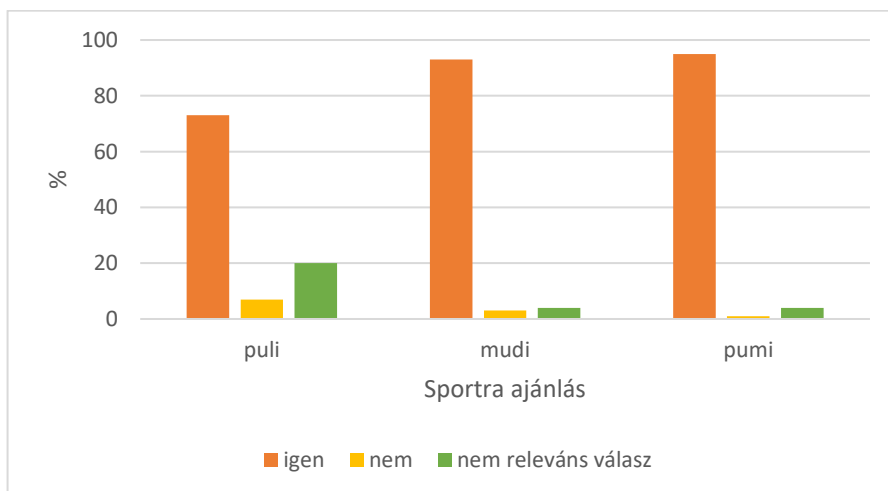
A második leggyakoribb válasz a kutya makacsságára vonatkozott, csak egy kicsivel lemaradva 27%-os gyakorisággal, valamint a kutya érzékenysége, is mint esetleges probléma megjelenik a taníthatóság kapcsán összesen 18%-ban. Arányaiban a mudi tulajdonosok vélték legkevésbé azt, hogy nem ütköznek semmilyen problémába a mudi tanítása során, erre 13%-os gyakorisággal nyomtak a válaszadók. A pumi gazdik gondolták leginkább úgy, hogy kutyájuk tanítása során nem ütköznek semmilyen problémába, összesen 49%-ban, ami igen magas arálynak mondható. Kíváncsi voltam arra is, hogy mennyire ítélik meg könnyűnek a kutyatartók a fajtákkal való mindennapi együttélést. A megkérdezettek szerint a legnagyobb arányban 51%-ban a pulival a legkönnyebb az együtt élés, a pumi esetében is a „nagyon könnyű” volt a leggyakoribb válasz 38%-ban (17. ábra) Talán a mudi esetében oszlott meg a leginkább a válaszadások. A mudi kapott egyedül 1-est, tehát csak a mudi gazdik gondolták úgy, hogy egyáltalán nem könnyű a fajtával való együttélés. A kérdőívet kitöltő magyar terelő

kutyafajtákat tartókat megkérdeztem arról is, hogy ajánlanák-e az adott kutyafajtát annak, aki kifejezetten magasabb szintű sport céllal szeretne magának kutyát venni.

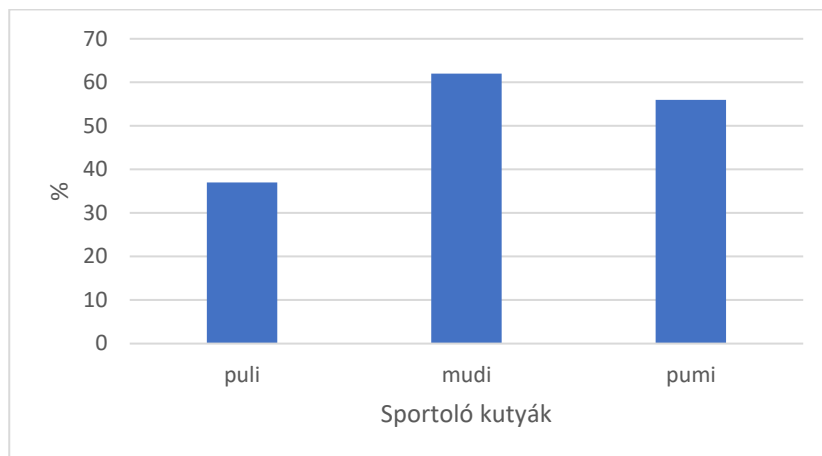
17. ábra Könnyű-e együtt élni a kutyafajtával a gazdák megítélése szerint (%)

A megkérdezettek döntő többsége ajánlaná az általa tartott fajtát kifejezetten célra is. Ez az arány a puminál 95%-ban és a mudinál 93%-ban adott „igen” válasszal kiemelkedő magas aránnyal jelenik meg (18. ábra). A pulinál volt a legtöbb nem releváns válasz, ahol a válasz adók úgy gondolták, hogy nem sportolni kell vele, hanem például az eredeti munkavégzésénél a terelésnél kéne maradjon a fajta. Valamint minden fajtánál megjelent olyan nemleges válasz is, ami arra vonatkozott, hogy ha valaki kifejezetten sport céllal, akar kutyát, akkor vannak a magyar terelő fajtáinknál erre a célra jóval alkalmasabbak is. A nemleges válaszok aránya a pulinál volt a legmagasabb 7%-os.

18. ábra A magyar terelő kutyafajták tulajdonosok szerinti alkalmasága kutyás sportokra (%)

A kérdőívet kitöltő kutyatulajdonosokat megkérdeztem arról is, hogy sportolnak-e magyar terelő kutyájukkal. A kitöltők közül a mudi tartók sportolnak legnagyobb arányban kutyájukkal összesen 62%-ban és a mudi tartók csupán 38%-a nyilatkozott úgy, hogy nem végez sport tevékenységet kutyájával. A pumi tartók esetében is viszonylag sokan, 56% sportol kutyájával. A puliknál viszont a diagramm alapján azt láthatjuk, hogy csupán csak 37%-ban sportolnak és a puli tartók többsége 63% nem végez kutyájával sport tevékenységet (19. ábra).

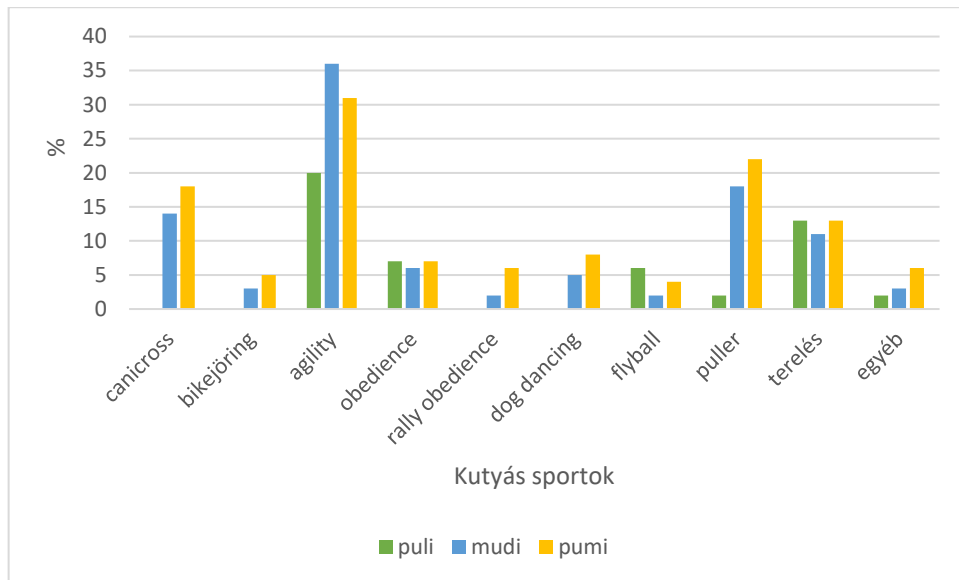

19. ábra A sportoló kutyák aránya (%)

Statisztikai számítást végeztem, ahol azt vizsgáltam, hogy azok a gazdák, akik jártak alap kutyaiskolába, vajon nagyobb arányban elkezdenek-e sportolni kutyájukkal. A számítás alapján van összefüggés és azok tényleg nagyobb valószínűséggel kezdenek el sportolni, akik alap kutyaiskolát elvégeztek (7. sz. Melléklet, $p=0,000$, khi négyzet próba Yates korrekcióval).

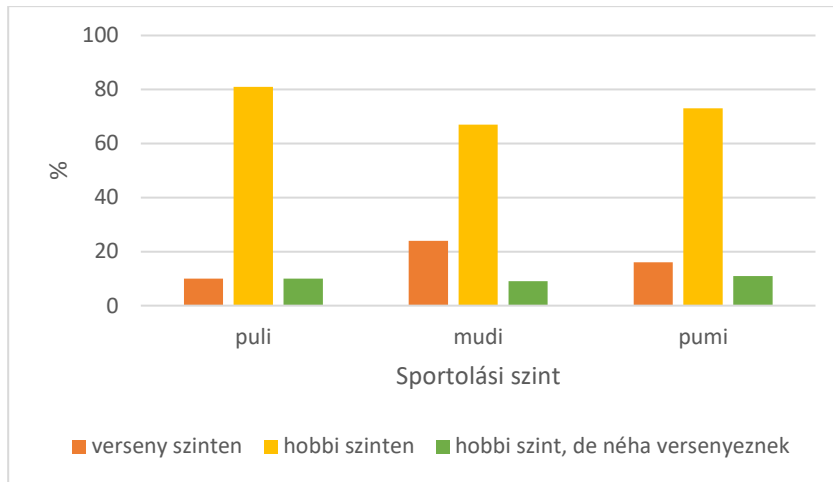
A magyar terelő kutyafajtákat tartók körében kíváncsi voltam arra is, hogy aki sportol, leginkább milyen sportot vagy sportokat választott. A 20. ábra alapján jól megfigyelhető, hogy minden fajta esetében az agility a legnépszerűbb kutyás sport. A megkérdezett mudi tulajdonosok agilityznek a legnagyobb arányban, összesen 36%-ban. A pumival is a többi sporthoz képest nagyobb arányban agilityznek, a megkérdezett pumi gazdik 31%-a. A pulikkal kevesebben sportolnak, de az agility náluk is nagyobb válaszadási arányban, mintegy 20%-ban jelenik meg. A második leggyakoribb sport, amit mudival és pumival űznek az a puller, itt a pulik száma nagyon alacsony mindössze 2%. A mudi gazdik 18%-ban a pumi gazdik pedig 22%-ban választották kutyájuk számára a pullert mint sportot. A harmadik leggyakoribb sport a canicross, azaz a kutyás futás, amit a mudik esetében 14%-ban, a pumik esetében pedig 18%-ban választanak a megkérdezett kutyatulajdonosok. Érdekesség viszont, hogy pulival egyáltalán nem canicross-oznak a gazdák. A puli esetében viszont azt láthatjuk, hogy az agility

után a második leggyakrabban választott sport, az valójában az eredeti munkavégzés, a terelés. A megkérdezettek 13%-a terel pulival, ez a szám megegyezik a pumival és a mudi sem marad el sokkal, a mudikkal 11%-ban járnak terelni. A pulival ezen kívül obedience sportot szoktak űzni 7%-ban, amivel itt is megegyezik a pumi értéke, a mudi itt sem marad el sokkal, 6%-ban vele is járnak obedience-ezni.

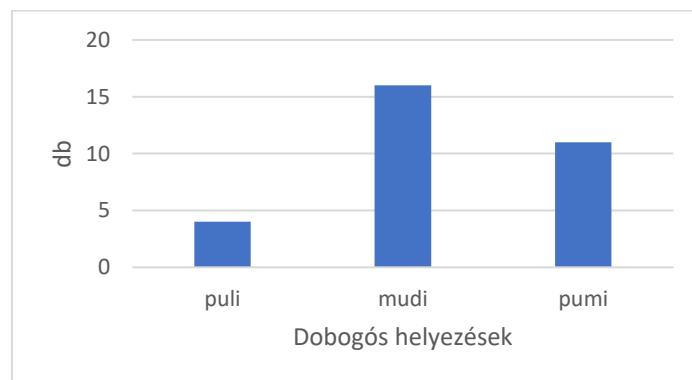
20. ábra Milyen sportokat űznek a kutyatulajdonosok a kutyájukkal (%)

Azon túl, hogy milyen sportokat űznek a gazdik arra is kíváncsi voltam, hogy milyen szinten sportolnak a megkérdezettek kutyáikkal. Ezesetben a megkérdezettek közül azokat vettem 100%-nak, akik úgy nyilatkoztak, hogy sportolnak kutyájukkal és az alapján vizsgáltam, hogy ki milyen szinten űzi a sport tevékenységet kutyájával. Azt láthatjuk a 21. ábra alapján, hogy a megkérdezettek közül legnagyobb arányban, aki sportol, hobbi szinten űzi és nem járnak versenyekre. A mudival versenyeznek a többi fajtához képest a legnagyobb arányban 19%-os gyakorisággal, a mudi után a második helyen a pumi áll, vele verseny szinten 10%-ban sportolnak, a puli pedig zárja a sort, mindössze 5%-os gyakorisággal.

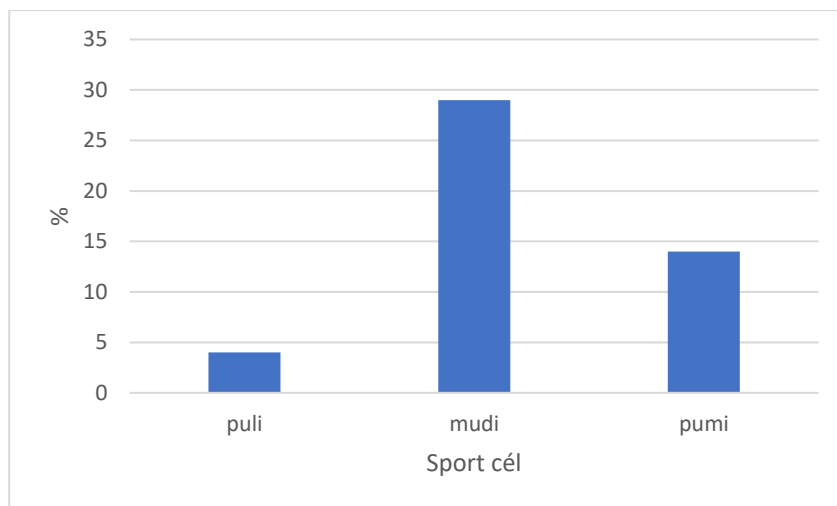
21. ábra A sportot űzők, sportolási szintje (%)

Kíváncsi voltam arra is, hogy aki verseny szinten sportol, mennyire eredményesen teszi azt. Ezért feltettem egy, a verseny eredményeket célzó kérdést is. Azt láthatjuk, hogy mindegyik fajta egyede rendelkezik dobogós helyezéssel valamilyen kutyás sportágban (22. ábra). A mudik esetében 16-an számoltak be dobogós helyezésről, a pumi tulajdonosok közül pedig 11-en.

22. ábra Dobogós helyezés sportban (db)

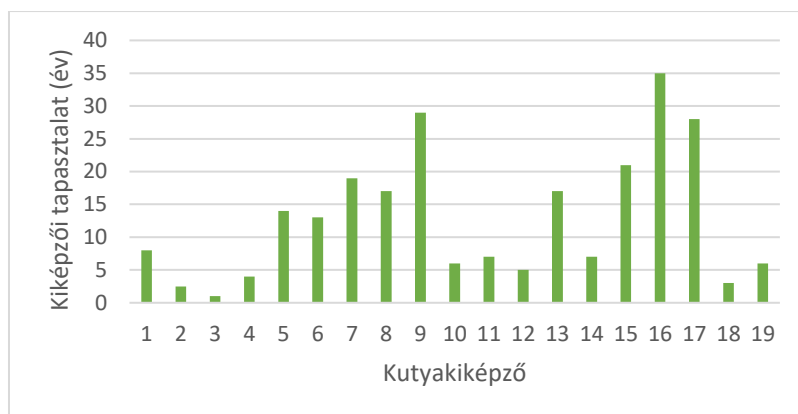
Valamint kíváncsi voltam, még arra is, hogy konkrét sport céllal, milyen arányban választották a megkérdezett kutyatulajdonosok vagy egyáltalán a sport cél szempont volt-e a fajtaválasztásnál. A mudi esetében azt láthatjuk, hogy a legnagyobb arányban, mintegy 27%-ban a válaszadók a sport célt szem előtt tartva választották a fajtát (23. ábra). Statisztikai számítást végeztem, hogy megvizsgáljam a sportcélra való kiválasztás fajta független-e vagy sem a megkérdezettek körében. Az eredmény az, hogy nem fajta független, hogy milyen fajtát választottak (8. sz. Melléklet, $p=0,000$, khi négyzet próba). A pulit kevésbé választották sport célokra a megkérdezettek.

23. ábra A sport cél mint szempont a fajtaválasztáskor (%)

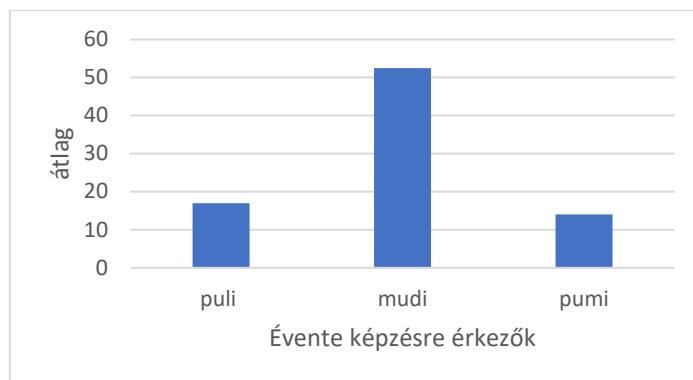
4.2. A kiképzői interjúk elemzése

A megkérdezett kutyakiképzők többsége jelentős mértékű kutyakiképzői tapasztalattal rendelkezik. A megkérdezettek több mint fele minimum 10 éves kiképzői múlttal bír (24. ábra).

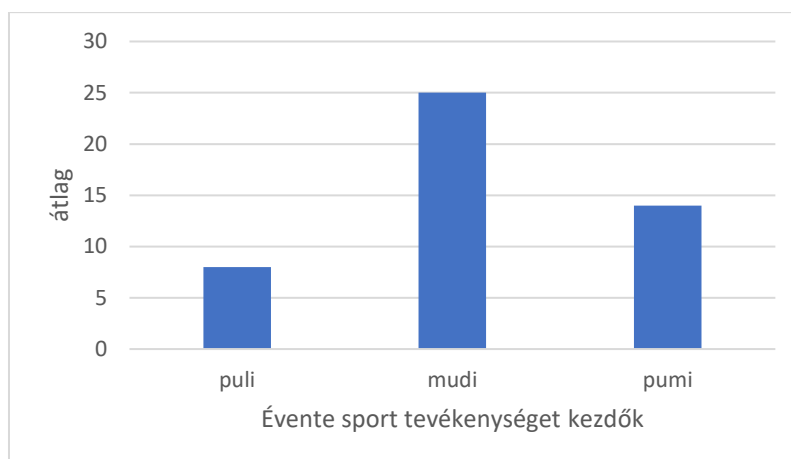
24. Ábra Kutyakiképzők kiképzői tapasztalata (év)

A 25. ábra alapján azt láthatjuk, hogy a mudik fordulnak elő átlagosan a legnagyobb arányban a kiképzőknél. A pulik állnak a második helyen és a pumikkal találkoznak a legritkábban a kutyakiképzők.

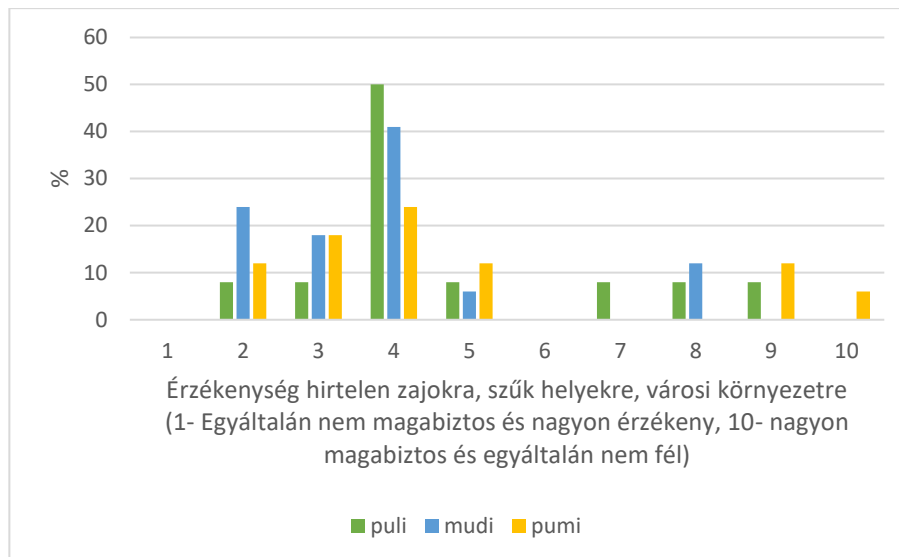
25. ábra A kiképzőkhöz évenként átlagosan érkező fajták mennyisége

A 26. ábra alapján láthatjuk, hogy az évente kutya kiképzőkhöz érkező magyar terelő kutyafajták közül átlagosan a legnagyobb arányban éves szinten sportolni, szintén a mudi-val kezdenek el. A másik két fajta esetében viszont azt tapasztalhatjuk, hogy ugyan több puli érkezik, mint pumi, viszont sportolni átlagosan több pumival kezdenek el, mint pulival. Az eredmények alapján azt lehet mondani, hogy a megkérdezett kiképzőknél átlagosan szinte az összes beérkező pumival elkezdenek sportolni.

26. ábra A kiképzőkhöz évenként átlagosan érkező fajták, akik sport tevékenységbe kezdenek

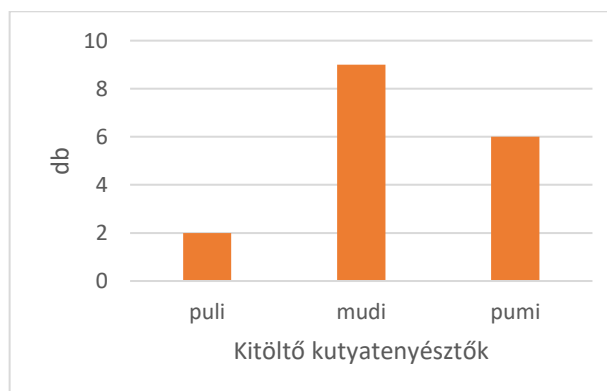
A kutya kiképzők a zajérzékenység, valamint szűk helyeken és városban mutatott magabiztosság kérdés körére adott válaszaik alapján úgy látják, hogy mind a három magyar terelő kutyafajta inkább az érzékenyebb és kevésbé magabiztos rubrikába sorolandó be (27. ábra).

27. ábra Kutyakiképzők szerint a fajták érzékenysége zajra, szűk helyre és városi közegre

4.3. Kutya tenyésztői interjúk elemzése

A nagy számú és egységes megkeresések ellenére is azt láthatjuk, a 28. ábra alapján, hogy a puli tenyésztőket jóval alacsonyabb arányban sikerült elérjem. Mindössze két puli tenyésztő töltötte ki a kérdőívet. A pumi tenyésztők közül hatan töltötték ki és a mudi tenyésztők is szép számmal, összesen kilencen.

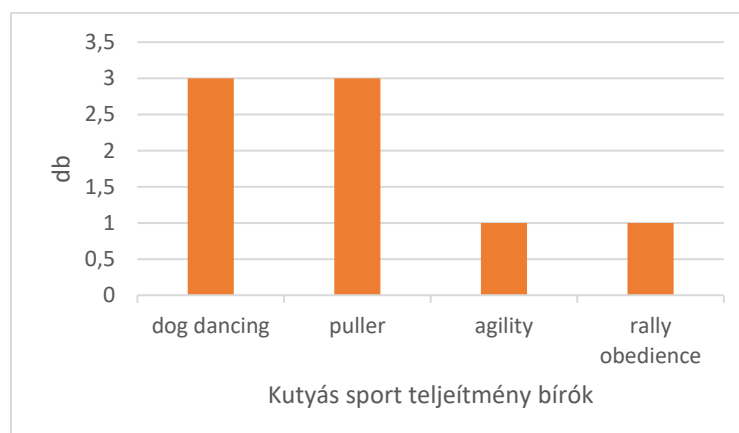
28. ábra A kérdőívet kitöltő kutyatenyésztők eloszlása (db)

A tenyésztőket megkérdeztem arról, hogy a kennelükben született kölyköket milyen céllal vásárolják meg a kutyatulajdonosok. A puli tenyésztők közül az egyiktől csak családi kedvencnek veszik a kölyköket, a másiktól pedig döntő többségében szintén kedvencnek veszik, elmondása alapján néha egyet-egyét visznek sportra. A mudi tenyésztők között csak két olyan válasz született, ahol minden kölyköt kedvencnek adnak el. A többi tenyésztőnél a mudi kölykök körülbelül 80%-át viszik családi kedvencnek. Mivel a válaszadások nem egyértelműek ezért a fennmaradó 20% megoszlását nehéz elkülöníteni, hogy ebből mennyi megy sportra,

terelésre és tovább tenyésztésre. A pumik esetében a megkérdezett tenyésztők döntő többsége szinte csak családi kedvencnek ad el kölyköt, a második leggyakoribb a tovább tenyésztési céllal történő eladás. A legritkábban pedig sportra vagy terelésre keresik, de megjelenik ilyen célú eladás is. A fajták egészségi állapotát célzó kérdésekre, mind a három fajta tenyésztője egységesen válaszolt, egészséges jó csontozattal rendelkeznek a mai napig a pulik, a mudik és a pumik is. A zajérzékenységet, a szűk helyeken és a városban mutatott magabiztosságot érintő kérdéseket a tenyésztőknek is feltettem. A megkérdezett tenyésztők fajtától függetlenül többségében úgy nyilatkoztak, hogy az általuk tenyésztett kutyák többségének nincs ilyen jellegű problémája. Egy-egy tenyésztőtől érkezett olyan válasz, hogy vannak érzékenyebbek, de csak elvétve. Sokan úgy gondolják a tenyésztők közül, hogy szocializáció függő, valamint a gazdán is múlik, hogy „elrontja”-e. A tenyésztőket továbbá megkérdeztem arról is, hogy milyen sportokra ajánlanák az általuk tenyésztett fajtát. A kérdésre, hogy az általuk tenyésztett fajtát, milyen célra ajánlanák, a puli tenyésztők egyöntetűen az agility-t írták, ezen kívül az egyik még a terelést is. A mudi tulajdonosok közel fele azt a választ adta, hogy bármilyen sportra ajánlanák. Az agility-t minden tenyésztő írta, továbbá még ajánlották többen cannicross-ra is, de megjelenik a válaszok között a puller, a dog dancing, a mentő kutyázás és a vad hajtó funkció is. A pumi tenyésztők közül négyen gondolták úgy, hogy bármilyen sportra ajánlanák. A fennmaradó két válaszadó elsősorban agilityre és terelésre, valamint még dog dancing-re, frisbee-re és pullerre ajánlanák a pumit.

4.4. Teljesítménybírói interjú elemzése

A kiküldött interjúkra, 3 dog dancing teljesítmény bírói kitöltés továbbá 3 puller bírói és egy-egy agility és rally obedience bírói kitöltés érkezett.

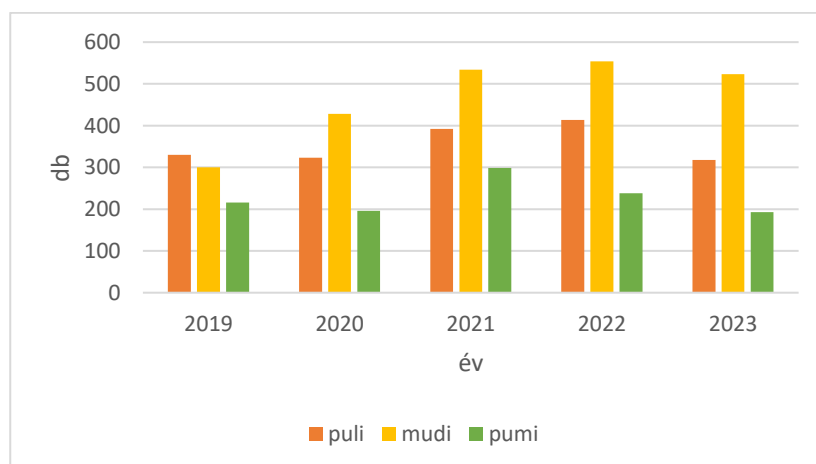

29. ábra Kutyás sport teljesítménybírók (db)

A teljesítménybírók esetében kíváncsi voltam arra, hogy ajánlanák-e a magyar terelő fajtákat az általuk bírált és oly jól ismert sportra. A kitöltő dog dancing bírók kétharmada ajánlaná a pulit dog dancing-re, a pumi esetében is ugyanez az arány jelenik meg és az egyik bíró a legalkalmasabbnak is a pumit tartaná a magyar terelő fajták közül erre a sportra. A mudi esetében talán a legeltérőbb a megkérdezett három dog dancing bíró véleménye. Egy abszolút ajánlaná, egy nem, és egy talán, bár szerinte sok mudi túl félős a sporthoz. A megkérdezett puller teljesítménybírók kétharmada nem ajánlaná a pulit erre a sportra. A harmadik puller bíró nem tudott választ adni, mert nincs jelen a sportban a fajta olyan gyakorisággal, hogy ezt jól meg tudja ítélni. A pumit a kétharmaduk ajánlaná rá, a mudi esetében pedig mindegyik bíró ajánlaná pullerre a fajtát. A megkérdezett agility bíró a pulit és a pumit nem ajánlaná az általa bíralt sportra, míg a mudit igen. A rally obedience bíró a pulit és a pumit nem ajánlaná, mert a tapasztalatai alapján más fajtaival kevesebb befektetett energiával gyorsabban magasabb szintre lehet eljutni az általa bíralt sportban. A mudit ajánlaná, de csak tudatosan jó helyről és a szocializációra különösen nagy hangsúlyt fektetve.

4.5. A MEOESZ törzskönyvezési adatainak elemzése

A MEOE Szövetségtől bekért elmúlt öt éves törzskönyvezési adatok alapján jól látható (30. ábra), hogy a mudiból törzskönyveztek átlagosan a legtöbbet. Az utóbbi három évben, évenként több mint ötszáz egyedet törzskönyveztek. 2019-ben még csak háromszáz körüli volt ez az érték és ekkor a puli népszerűségben meg is előzte a mudit. Ám a 2020-as adatoktól kezdve megfordult ez az arány és éves szinten azt lehet mondani, hogy száz-százötven egyeddel több törzskönyves mudi születik, mint puli. A törzskönyves pumik születése minden évben, jóval a mudi és puli mögött volt, a tavalyi évben a 200 egyedszámot sem érte el.

30. ábra MEOE Szövetség egyedek törzskönyvezési adatai (db)

5. Következtetések és javaslatok

A 9. ábra elemzése alapján azt láttam, hogy a kitöltők a puli fajtájú kutyákat kevésbé viszik kutyaiskolába alapképzésre, mint a mudit vagy a pumit. A megkérdezett puli tulajdonosok kapcsán azt láthatjuk a 8. ábrán, hogy kevésbé megfontolt döntés alapján kerül hozzájuk a kutya, tehát nem tenyésztőtől vásárolják és kevésbé is viszik kutyaiskolába. Ezek alapján az adatok alapján arra a következtetésre lehet gondolni, hogy ennek akár demográfiai háttere is lehet, hiszen mudit és pumit sokkal nagyobb arányban tartanak az 5. ábra alapján a budapesti lakosok, ahol a felelős állattartásról szóló nézetek lehet, hogy elterjedtebbnek mondhatók. A kérdőívek a taníthatóság kapcsán a tanításban nehézségnek vélt adatok elemzése során is azt véltem felfedezni, hogy a pulival a makacsság szempontjából nehezebb dolguk akad a gazdiknak, mint a mudival vagy a pumival. Hiszen a makacsság, mint jellemvonás a puli esetében jóval nagyobb arányban jelent meg, mint a másik két fajta esetében. Ez a jellemvonás a kutya eredeti felhasználására vezethető vissza, hiszen önálló terelési és nyájőrzési feladatokat is bíztak a pulira (INTERNET 2), így nem meglepő, hogy a mai állomány is önállóbb, tehát a gazdák szemében úgymond makacsabbnak mondhatók. A puli esetében volt a sportra való ajánlás a legalacsonyabb arányú, ez vélhetően összefüggésben lehet a taníthatóság kérdéskörével is. A mudi esetében a képzés során felmerülő nehézség egyértelműen a magas fokú vokalizálás, tehát a mudi ugatóssága bizonyult. Az irodalmi források alapján ez is egy a funkciójából származó tulajdonságra vezethető vissza, hiszen a mudit jelző kutyának és hajtókutyának is használták (Árkosi, 2002). A magas fokú vokalizáció a tanulást némiképp elképzelhető, hogy hátráltathatja, de sport eredmények és a sportokra való alkalmasság beérkezett válaszok alapján, azt tartom valószínűbbnek, hogy a gazdákat inkább csak zavarja a kutyájuk ugatása a tanítási interakciók alkalmával. Hiszen arra a kérdésre, hogy alkalmas-e a mudi kutyás sportokra a megkérdezettek 93%-a gondolta úgy, hogy igen, ami következtetésem szerint nagyon szoros összefüggésben áll a jól taníthatósággal. Az természetesen, megint egy másik kérdés, hogy a magas fokú ugatósság kevésbé teszi-e alkalmassá olyan sportokra, ahol például a munka közben való hangadást pontlevonással büntetik. A pumi tulajdonosok találják kutyájukat a legkönnyebben taníthatónak, és a pumik esetében volt a legmagasabb az arány a sportra való ajánlás kapcsán is, ami nem meglepő, hiszen irodalmi források alapján is sokoldalú terelő kutya, akinek magas a munkakedve (Mészáros és mtsai., 1996).

A kutyák élelmezése és étrendkiegészítővel való támogatottságában nem lehet összefüggést felfedezni azzal kapcsolatban, hogy sportolnak-e a kutyával, ahogy abban sem, hogy a tenyésztőtől vásárolt úgy mond „tudatosabb” döntés által választott kutya a későbbiekben magasabb színvonalú ellátásban részesülne. A tenyésztők elmondása alapján jó konstrukciójú egészséges kutya fajta mind a három magyar terelőnk, nagy valószínűséggel ez is közre játszhat abban, hogy sok megkérdezett kutyatartó nem támogatja kutyája vázrendszerét vagy immunrendszerét plusz kiegészítőkkel. Valamint, mivel a nagy többség prémium minőségű táppal eteti a kutyáját, elképzelhető az is, hogy nem tartják szükségesnek a további támogatást. A kutyás sportok kapcsán a kutya idegrendszeri stabilitása nélkülözhetetlen fontosságú, ezért is célozta ezt a témakört három kérdés is, amit a kutyatulajdonosoknak, a tenyésztőknek és a kiképzőknek tettem fel. A tulajdonosi válaszok alapján az az eredmény látszik kirajzolódni, hogy a zajérzékenység nagyon egyed függő és nem annyira fajta függő. A pulik esetében, mivel korábban rendőr puliként is alkalmazták őket (INTERNET 2), nagyobb arányban vártam volna azt, hogy nem mutatnak érzékenységet a hirtelen zajokra. Ilyen jellegű eredmény azonban nem igazolható. A kiképzők véleménye a puli, a pumi és a mudi idegrendszert vizsgáló kérdések kapcsán lényegében egyezést mutatott a gazdák által tapasztaltakkal, de talán összességében a kiképzők félősebbnek ítélték meg a magyar terelő fajtákat, mint a kutyatulajdonosok. A mudi félőssége a rally obedience bíró által is említésre került. A kiképzői kérdőívnel, ami megítélés szempontjából fontos, hogy kutyakiképzőként a kutya érzékelésük magasabb fokon áll, mint ahogy egy gazdi tudja olvasni a kutyák testbeszédét, ezáltal élesebben láthatja a kutyák valódi frusztrációs jeleit. A válaszaik alapján viszont sajnos kiderül az is, hogy nagyon alacsony egyedszám jár hozzájuk, kutyaiskolába a magyar terelő kutyafajták közül, ezért tapasztalataik évenként csupán 1-15 egyedre korlátozódnak fajtánként. A másik feltételezhető probléma kiképzők által tapasztaltakban, hogy ők nagyobb arányban találkozhatnak, „problémás” egyedekkel, hiszen az emberek többsége hajlamos lehet arra, hogy akkor vigye kutyáját iskolába, ha azzal valamilyen probléma van és ezért a kiképzők talán többször találkoznak olyan egyeddel, aki valamilyen szempontból sérült. A 6. számú melléklet alapján azt a következtetést tudjuk levonni, hogy aki a városban magabiztosabban viselkedik, az kevésbé lesz zajérzékeny és a szűk helyeken is magabiztosabban fog viselkedni. Ezen paraméterek alapján pedig összességében nagyobb valószínűséggel lesznek ezek az egyedek alkalmasak a sportra, hiszen számos kutyás sportban ezek a paraméterek számottevőek lehetnek.

Köztudott, hogy a magas energiaszint nem mindegyik kutyás sport előkövetelménye, viszont a magyar kutyafajtáink tekintetében azt feltételezhetjük, hogy a három fajta közül, talán a mudik között vannak a legpörgősebb egyedek. Átlagosan a pumik között lehet a legtöbb olyan egyed, akik nem extrém magas, de átlagosan magas energia szinttel rendelkeznek. Az energia szinteket figyelembe véve mindegyik magyar terelő fajta között találhatunk olyan egyedeket, melyek sport célra megfelelőek lehetnek.

A fajtákkal való együtt élhetőség is érdekes lehet a sportok kapcsán, mert egy vérbeli sport kutyával egy átlag gazda nagyobb valószínűséggel fogja nehezebbnek megítélni a mindennapi együttélést, mivel köztudott tény hogy a kutya a le nem vezetett energiákat nagy valószínűséggel valamilyen az ember számára negatívnak ítélt viselkedésformával fogja levezetni. A mudi tulajdonosok válasza igen megosztó volt, de egyedül a mudi gazdák adtak 1-est a fajtával való együttélés kapcsán, ami azt jelzi, hogy a három fajta közül, vélhetően a mudival a legnehezebb a mindennapi együttélés.

A legnagyobb arányban a megkérdezett kutyatartók a mudival sportolnak, majd a pumival és végül a pulival. A puli kapcsán elképzelhető, hogy a kutya esetlegesen önállóbb döntéshozatala, tehát a makacssága állhat a háttérben vagy az energia szint. Az energia szintet vizsgáló kérdésben tényleg megjelentek, úgymond lustább egyedek, de a fajtát összeségében egy magasabb energia szint jellemezte a kitöltők szerint. Megnéztem az életkor eloszlását fajtánként és azt tapasztaltam, hogy a pulikat tartják legkevésbé a fiatalabb korosztályt képviselő kitöltők. Így feltételezhetően azért is sportolnak a válaszadók között kevesebben, mert az idősebb korosztály, aki nagyobb százalékban tartja a pulit már nem sportol a kutyával. A megkérdezettek, azonban a pulival tartották a legegyszerűbbnek az együttélést is, ezek alapján az információk szerint a pulival kevesebb foglalkozás mellett is zökkenőmentesen lehet együtt élni, ami arra a következtetésre ad lehetőséget, hogy családi kutyának ideálisabbak az egyedek tagjainak döntő többsége, mint sport kutyának. Ezt az is alátámaszthatja, hogy a megkérdezettek legkisebb arányban ajánlanák sportra, valamint a megkérdezettek között a legkisebb százalékban volt a fajta választásakor szempont a sport cél. A megkérdezett puli tenyésztők is a kennelükben születő kölyköket szinte 100%-ban családi kutyának adják el, valamint a teljesítmény bírók is a legtöbb sport tekintetében a legkisebb arányban ajánlanák a fajtát az általuk bíralt sportra. A dog dancing bírók kétharmada viszont ideálisnak tartaná a pulit, aminek az is lehet az oka, hogy a dog dancing-ben nem elvárás, hogy minden egyed pörgős legyen, ám az idegrendszeri stabilitás igen, hiszen csarnokban rendezik a versenyeket

és a sport velejárója a hangos zene is. A mudi és pumi tulajdonosok esetében is a legnagyobb arányban az agility-t választották kutyájukkal való közös sporttevékenységnek, a második legnépszerűbb sport szintén e két fajta esetében a puller volt. Köztudott, hogy mindkét sporthoz elengedhetetlen a robbanékonyság, fordulékonyság és az agility kapcsán a magas fokú irányíthatóság is. Árkosi (2002) szerint, a mudinak jó az irányíthatósága, a pumi pedig robbanékony, ami a terrier vérnek köszönhető, így nem is csoda, hogy ezekben a sportokban ilyen nagy arányban szerepelnek. Ezek alapján az adatok alapján azt feltételezhetjük, hogy talán ezek a sportok azok, amikben a legügyesebbek tudnak lenni a mudik és a pumik, hiszen talán azért választják a gazdák ilyen magas arányban számukra ezt a két sportot. Az agility kapcsán felmerül a kérdés, hogy vajon azért úzik a tulajdonosok ezt a sportot, mert ennyire jók benne a kutyáik, vagy esetleg a sport népszerűségével van összefüggésben, hiszen köztudott, hogy a köztudatban leginkább megjelenő kutyás sport. A megkérdezettek a mudival sportolnak leginkább verseny szinten, de a válaszokból az is jól látszik, hogy nagyobb részt minden fajtával inkább hobbi szinten sportolnak. A versenyző egyedek között szinte, mind eredményesnek mondható a választott sportágban, az eredményességet dobogós helyezések tekintetében kívántam mérhetővé tenni. A mudinál volt a megkérdezett tulajdonosok esetében a legnagyobb arányban szempont a sport cél, a fajta kiválasztásakor, ami a sport eredményeken túl szintén arra a következtetésre ad lehetőséget, hogy vannak olyan sportok, amire megéri a sportolni vágyó kutyatartatóknak a mudit választani. A sportok között a puminál kisebb arányban jelenik meg a mudi, az obedience, a rally obedience és a dog dancing sportokban, ennek az egyik oka feltételezhetően lehet a mudi nagyfokú hajlamossága az ugatásra, hiszen a felsorolt sportok egyikében sem kívánatos a hangadás munka közben. A bírók tapasztalatai sportonként eltérést mutatnak ezügyben. A dog dancing bírók közül a pumit ajánlanák leginkább az általuk bírált sportra és a mudit kevésbé. A rally obedience bíró pedig pont a mudit ajánlaná, hamarabb, mint a pumit. A válaszok alapján nem tudnék egyértelmű csapás irányt meghatározni, hogy ezek közül a sportok közül melyik fajta mennyire lenne eredményes a főt említett három sportban. Mivel viszonylag alacsony számú egyed van jelen ezekben a sportokban ez a bírók számára se könnyen megítélhető és a gazdik válaszaik sem szolgálnak kielégítő információkkal. A pumit ugyan kevesebben választották kifejezetten sport céllal, mint a mudit és verseny szinten történő sportolásban is a két fajta között helyezkedik el a pumi. A fajta eredményessége kapcsán azt láthatjuk, hogy nem véletlen, hogy az agility-ben és a

pullerben ilyen nagy százalékos arányban jelenik meg a fajta, hiszen kifejezetten eredményesnek mondhatók.

A továbbiakban érdemes lehet, ezt a három sportot célzottan vizsgálni a magyar fajták felhasználása és a sportokra való alkalmasság kapcsán. További kutatási lehetőség lehet a magyar terelő fajták idegrendszeri stabilitását célzó kutatás is, ahol célszerű lenne a tesztbe minél magasabb egyedszámot bevonni és egységes körülmények között mérhetővé tenni a fajták zajérzékenységét és magabiztosságát szűk helyeken.

6. Összefoglalás

Az elmúlt korok pásztorának nélkülözhetetlen társa volt a magyar terelő kutya. Ahogy az ősi típusú pásztor élet is egyre jobban eltűnőbe került a modernizáció által úgy vált a puli, a mudi és a pumi is egyre inkább munkanélkülivé. A fajták pontos kialakulását homály fedi, ami biztos, hogy a fennmaradását a század fordulón egy maroknyi haza szerető értelmiséginek köszönhetjük, akik felkutatták, nemesítették és népszerűsítették is a fajtákat. Dolgozatomban arra szerettem volna választ kapni, hogy a modern világba való beilleszkedésük során sikerült-e új hivatást találniuk a fajtáknak és a modern kutyás sportok által a bennük rejlő munkakutyát életre lehet-e hívni még, valamint mennyire maradtak munka kutyák és az megegyezik-e az ideális sport kutya fogalmával. Azt tapasztalhatjuk, a felmérések által, hogy a magyar terelő kutyafajtáink megtalálták a helyüket a megváltozott világunkban, funkciójuk ugyan átalakult, hiszen minden fajtát elsősorban családi kedvencként tartanak és erre a célra is tenyésztik őket elsősorban. A fajták megőrizték eredeti jellemvonásaikat is, ami néha kedvencként való tartásukat megnehezítheti. A sportok szempontjából ezek a tulajdonságok viszont előnyt jelenhetnek, ilyen például a magasabb energia szint is. Ha kifejezetten sportkutyát szeretnénk választani a magyar terelőfajták közül, akkor az eredmények alapján erre a célra leginkább a mudi lenne alkalmas, viszont fontos azt is megemlíteni, hogy úgy tűnik nem mindegy melyik sport tekintetében. Ugyanis a mudi esetében is megjelent egy a fajta érzékenységét érintő kérdéskör, valamint az egyedek között idegrendszeri stabilitás tekintetében jelentős különbségeket tapasztalhatunk a kérdőívek alapján. A három fajta közül, a puli lehet a legideálisabb családi kutya, ami az energia szint és a könnyebb együttélhetőség tekintetében is megmutatkozott és az idegrendszeri stabilitása is hozzájárulhat. A pumit összeségében a két fajta közé sorolnám, vannak olyan egyedek, akikkel magas szinten szintén a puller és agility sportokban lehet érvényesülni, viszont jóval kevesebben választják kifejezetten sport célzattal, mint a mudit. Az eredeti munkavégzésükre, alapvetően mind a három fajta képes lenne, ezt az is jól mutatja, hogy terelni közel azonos mértékben szokták vinni őket a tulajdonosok és a tenyésztők is kifejezetten ajánlanák erre a tevékenységre is őket. Összeségében azt mondhatjuk, hogy a városi közeghez alkalmazkodni tudnak, bár vannak egyedek, akik érzékenyebbek. A kutyás sportok közül van olyan, amire tulajdonságaik alapján kifejezetten ajánlani lehet őket, bár itt is fontos az egyed tulajdonságait is felmérni. A kutyás sportok tekintetében pedig, mind a három fajtánál elsősorban az agility lehet a legjobb választás. A

fajtákkal fontos, hogy sportoljanak és a sportok által talán sikerül megőrizni az értékes belső tulajdonságaikat is. Ha a sportokban eredményesen szerepelnek, talán hazai és nemzetközi viszonylatban is nagyobb népszerűsége tudnának szert tenni.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni a kutyakiképzőknek, a kutyás sport teljesítmény bíróknak és a magyar terelő kutyafajtákat tenyésztőknek, valamint a sok lelkes kutyatulajdonosnak, akik a kérdőívek kitöltésével, lehetővé tették, hogy ez a dolgozat elkészüljön. A MEOESZ munkatársainak is köszönettel tartozom, hogy összegyűjtötték számomra az elmúlt évek törzskönyvezési adatait. Hálával tartozom a családom és barátaim támogatásáért. Szeretném megköszönni konzulensemnek Dr. Kovács Szilviának a türelmét és alapos munkáját, amivel dolgozatom elkészítését segítette.

Irodalomjegyzék

1. Árkosi J. (2002) Magyar Pásztorkutyák, Alexandra Kiadó 9-88.
2. Savolainen P., Zhang Y.P., Luo J., Lundberg J., Leitner T. (2002). Genetic evidence for an East-Asian origin of domestic dogs. *Science*, 1610-1613.
3. Csányi V. (2001). Az ember és kutya viselkedési analógiái. Budapest: MTA Székfoglaló.
4. Wyne, R. K., R. E. Benveniste, D. N. Jancewsi, and S. J. O'brien (1989) Molecular and biochemical evolution of the canivora. Cornell University Press, Ithaca, N. Y.
5. Csányi V. (2012). A kutyák szőrös gyerekek. Budapest: Libri kiadó, 49-52.
6. Hart BL. (1995). Analyaing breed and gender differences in behaviour. Cambridge University Press, 65-77.
7. Miklósi Á., Kubinyi E., Topál J., Gácsi M., Virányi Z., Csányi V. (2003) A simple reason for a big difference: wolves do not look back at humans, but dogs do. *Current biology* 13.
8. Hare, B., Brown, M., Williamson, C. & Tomasello, M. (2002) The domestication of social cognition in dogs. *Science*.
9. Miklósi Á. (2003) Dog-human relationships: From individual preferences to social systems, *Social cognition and communication in animals* 4 (2003) 287-302.
10. J. Lev-Tov, A. E. Killebrew, H. J. Greenfield and A. Brown (2018) Puppy Sacrifice and Cynophagy from Early Philistine Tel Miqne-Ekron Contextualize. Penn State University Press, 3-6.
11. Serpell, J. (1995). *The Domestic Dog*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 26-33.
12. Olson (2020). Dogs in Ancient Egypt. Fall Student Research Symposium, Utah State University
13. Mészáros M., Langer Gy., Szabó Zs., (1996). *Kutyatár Puli, Pumi, Mudi: Elek és Társa* Könyvkiadó, 9-155.
14. Fülöp É. M., (1989) Raitsits Emil. Magyar agrártörténeti életrajzok III. (R–Zs). Szerk. Für L., Pintér J., Budapest, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 16-18.
15. Monostori K. (1909) *Ebtenyésztés, Kézikönyv Ebtenyésztők, Vadászok és Ebkedvelők Számára*, Budapest Franklin – Társulat 93-94.

Internetes forrás

-Internet 1, <https://mek.oszk.hu/03400/03408/html/429.html> 2024.02.04.

- Internet 2,
https://hungarikum.kormany.hu/download/9/22/22000/Magyar%20p%C3%A1sztor-%20%C3%A9s%20vad%C3%A1szkutyafajt%C3%A1k_.pdf 2024.02.04.
- Internet 3, <https://www.puli.hu/hu/fajtaleiras/tortenete> 2024.02.05.
- Internet 4, <https://www.puli.hu/files/2/archiv-cikkek-meszaros-m..pdf> 2024.02.07.
- Internet 5, <https://www.pumiworld.hu/hu/about-hu-tenyesztes.html> 2024.02.10.
- Internet 6, <https://people.inf.elte.hu/kubraai/terelokutyak.html> 2024.02.15.
- Internet 7, <https://www.agroinform.hu/allattenyesztes/oshonos-allataink-magyar-pasztorokutyak-14842> 2024.02.15.
- Internet 8, <https://www.fenyesmudiklub.hu/ujsgcikkek/> 2024.02.19.
- Internet 9, <https://www.azenkutyam.hu/elet/legnepszerubb-kutyafajtak-2023-ban/> 2024.02.20.

Ábrák:

1. ábra Pethe Ferenc Természet Históriaja „kuvasz”, Pethe Ferenc Természet Históriaja (1815) 12. oldal
2. ábra Festetics Samu gróf pulija, Monostori Károly Ebtenyésztés és Kézikönyv Ebtenyésztők, Vadászok és Ebkedvelők Számára (1909) 13. oldal
3. ábra A kutyatulajdonosok nemenkénti eloszlása (%), saját ábra 20. oldal
4. ábra A kérdőívet kitöltő kutyatulajdonosok életkor szerinti megoszlása (%), saját ábra 20. oldal
5. ábra Honnan szerezték a kutyatulajdonosok a kutyájukat (%), saját ábra 21. oldal
6. ábra A puli, pumi és mudi tulajdonosok eloszlása (%), saját ábra 21. oldal
7. ábra Lakhely fajtánként való eloszlása (%), saját ábra 22. oldal
8. ábra Törzskönyvezési arány fajtánként (%), saját ábra 22. oldal
9. ábra Fajtákra lebontott törzskönyvezési arány (%), saját ábra 23. oldal
10. ábra A kutyafajták élelmezési aránya különböző minőségű eledelokkal (%), saját ábra 23. oldal
11. ábra Étrend kiegészítők eloszlása fajtánként (%), saját ábra 24. oldal
12. ábra Érzékenység hirtelen zajokra a gazdák megítélése szerint (%), saját ábra 25. oldal
13. ábra Magabiztosság szűk helyeken a gazdák megítélése szerint (%), saját ábra 25. oldal
14. ábra Magabiztosság városi környezetben a gazdák megítélése szerint (%), saját ábra 26. oldal

15. ábra A kutyafajták energiaszintje a gazdák megítélése szerint (%), saját ábra 27. oldal
16. ábra Nehézségek a kutyafajták tanítása során a kutyatulajdonosok szerint (%), saját ábra 28. oldal
17. ábra Könnyű-e együtt élni a kutyafajtával a gazdák megítélése szerint, saját ábra 29. oldal
18. ábra A magyar terelő kutyafajták tulajdonosok szerinti alkalmassága kutyás sportokra (%), saját ábra 29. oldal
19. ábra A sportoló kutyák aránya (%), saját ábra 30. oldal
20. ábra Milyen sportokat űznek a kutyatulajdonosok a kutyájukkal (%), saját ábra 31. oldal
21. ábra A sportot űzők, sportolási szintje (%), saját ábra 32. oldal
22. ábra Dobogós helyezés sportban (db), saját ábra 32. oldal
23. ábra A sport cél mint szempont a fajtaválasztáskor (%), saját ábra 33. oldal
24. ábra Kutyakiképzők kiképzői tapasztalata (év), saját ábra 33. oldal
25. ábra A kiképzőkhöz évenként átlagosan érkező fajták mennyisége, saját ábra 34. oldal
26. ábra A kiképzőkhöz évenként átlagosan érkező fajták, akik sport tevékenységbe kezdenek, saját ábra 34. oldal
27. ábra Kutyakiképzők szerint a fajták érzékenysége zajra, szűk helyre és városi közegre saját ábra 35. oldal
28. ábra A kérdőívet kitöltő kutyatenyésztők eloszlása (db), saját ábra 35. oldal
29. ábra Kutyás sport teljesítménybírók (db), saját ábra 36. oldal
30. ábra MEOE Szövetség egyedek törzskönyvezési adatai (db), saját ábra 37. oldal

Mellékletek

1.sz. melléklet

1.Kérem, válassza ki, hogy az alábbi fajták közül melyik van Önnek:

(Amennyiben több magyar terelő fajtát is tart kérem, töltsse ki újra a kérdőívet a másik fajtára is külön.)

- puli
- pumi
- mudi

2.Az Ön neme:

- nő
- férfi

3.Az Ön kora:

- <18
- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65<

4.Az Ön lakhelye:

- Budapest
- Nagyváros (100 ezer lakos felett)
- Középváros (20-100 ezer lakos)
- Kisváros (5-20 ezer lakos)
- Község (1-5 ezer lakos)
- Falu (1 ezer lakos alatt)
- Tanya

5.Honnan érkezett Önhöz a kutya:

- tenyésztőtől
- fajta mentőktől
- menhelyről

-szaporítótól

-egyéb:

6. Hány egyedet tart az adott fajtából?

7. Mennyi szukát/kant tart?

8. Mennyi ivartalanított?

szuka:

kan:

9. Kérem, adja meg kutyája/kutyái életkorát:

10. Rendelkezik kutyája/kutyái törzskönyvvel?

-igen

-nem

-igen, B törzskönyvvel

-nem mindegyik

11. Miért ezt a fajtát választotta?

12. Végzett alap kutyaiskolát vele/velük?

-igen

-nem

13. Hogy látja mennyire könnyen tanítható kutyusa/kutyusai?

Ahol az 1-azt jelenti egyáltalán nem tanítható, 2-3 inkább nem tanítható, 4 nehezen de tanítható, 5 tanítható, 6 inkább jól tanítható, 7-8 jól tanítható, 9-10 kifejezetten könnyen tanítható.

14. Mi okozott nehézséget a kutyája tanítása során?

15. Milyen kutyás sportot űz kutyájával/kutyáival? Több válasz is lehetséges!

-canicross

-bikejöring

-agility

-obedience

-rally obedience

-dog dancing

-flyball

-puller

-egyéb:

16. Az előző kérdésben szereplő kutyás sportot vagy sportokat milyen szinten űzi?

- hobby szinten, nem járok versenyekre
- hobby szinten, de néha versenyre is elmegyünk
- verseny szinten
- nemzetközi verseny szinten
- egyéb:

17.A kutyafajta kiválasztásánál a sport cél szempont volt?

18.Milyen verseny eredményeket értek el eddig, milyen szinteken?

19.Beszokta-e melegíteni kutyusát sport előtt?

- igen
- nem
- nem sportolunk

20.Volt-e sportból fakadó sérülése kutyájának, ha igen, milyen jellegű?

21.Mivel eteti jellemzően kutyáját?

- prémium minőségű hidegen sajtolt táppal (pl. Platinum, Naturavetal, Alpha Spirit stb.)
- prémium minőségű kutyatáppal (pl. Acana, Husse, Real Nature stb.)
- alacsonyabb minőségű kutyatáppal (pl. Pedigree, Darling, Orlando, egyéb bolti tápok)
- BARF étrenddel
- PREY étrenddel
- Külön a kutyának főzött étrenddel
- Háztartási maradékokkal
- egyéb:

22.Milyen étrendkiegészítőt kap napi szinten?

- ízületvédelem céljából (pl. Glycoflex, C-11, Mobility, Kollagén por stb.)
- immunrendszert támogatásra (pl. Humac, Immunovet, Burgimunne, Csipkebogyó por stb.)
- szőr-bőr táplálás céljából (pl. lazacolaj, sörélesztő, lenmagolaj stb.)
- nem kap semmit

23.Kutyája mennyire érzékeny hirtelen hangos zajokra? (1 egyáltalán nem érzékeny rá, 10 nagyon érzékeny rá)

24.Kutyája mennyire magabiztos szűk helyeken? (1 egyáltalán nem magabiztos- fél, 10 nagyon magabiztos)

25.Városi környezetben mennyire látja magabiztosnak/kiegyensúlyozottnak? (1 egyáltalán nem magabiztos- fél, 10 nagyon magabiztos)

26.Ön ajánlaná az adott fajtát kutyás sportokra, ha igen miért és milyen sportra?

27. Az Ön kutyájának milyen az energiaszintje? (1 nagyon alacsony -lusta, 10 nagyon magas)

28.Ön szerint könnyű együtt élni egy puli/pumi/mudi fajtájú kutyával? (1 egyáltalán nem könnyű, 10 nagyon könnyű)

29. Ön szerint mi okozhat nehézséget a fajtával való együttélés során?

2.sz. Melléklet: Kutyás sport teljesítmény bírói interjú

1.Melyik sport teljesítménybírója?

2. Mióta lát el teljesítménybírói feladatokat?

3.Milyen gyakori a puli az Ön által bírált sportban? Mennyire eredményesek a pulik az adott sportban?

4.A puli eredményességé vagy eredménytelensége az adott sportban mire vezethető vissza min és/vagy kin múlik a kutya eredményessége?

5. Mennyire magas versenyszintre jutnak el a pulik az Ön által bírált sportban?

6. Milyen gyakori a pumi az Ön által bírált sportban? Mennyire eredményesek a pumik az adott sportban?

7. A pumi eredményességé vagy eredménytelensége az adott sportban mire vezethető vissza min és/vagy kin múlik a kutya eredményessége?

8. Mennyire magas versenyszintre jutnak el a pumik az Ön által bírált sportban?

9. Milyen gyakori a mudi az Ön által bírált sportban? Mennyire eredményesek a mudik az adott sportban?

10. A mudi eredményessége vagy eredménytelensége az adott sportban mire vezethető vissza min és/vagy kin múlik a kutya eredményessége?

11. Mennyire magas versenyszintre jutnak el a mudik az Ön által bírált sportban?

12. Ajánlaná-e a pulit erre a sportra annak, akinek komoly verseny céljai vannak, miért?

13. Ajánlaná-e a pumit erre a sportra annak, akinek komoly verseny céljai vannak, miért?

14. Ajánlaná-e a mudit erre a sportra annak, akinek komoly verseny céljai vannak, miért?

15.Az Ön tapasztalata szerint mennyire stabil a magyar terelőkutya fajták idegrendszere? (1 egyáltalán nem stabil, 10 nagyon stabil)

16 Az Ön tapasztalata alapján a külföldi felvezetők szoktak-e választani magyar terelőkutya fajtát? Hazai vagy külföldi állományból vásárolják a kutyát?

17. Külföldi versenyzők közül kiket ismer, aki magyar terelő fajtával versenyeznek? Melyik fajtával és milyen szinten versenyeznek?

18. Az Ön tapasztalata szerint milyen életkorban a legeredményesebbek a puli/pumi/mudi-k a sportban? Válaszában, kérem mindhárom fajtára térjen ki!

19. Az Ön tapasztalata szerint mely életkorig aktívak az egyes sportokban a hazai terelő kutyafajták? Válaszában, kérem mindhárom fajtára térjen ki!

3. sz. Melléklet: Kutya tenyésztői interjú

1. Melyik fajtát tenyészt?

-Puli

-Pumi

-Mudi

2. Az Ön neme:

-nő

-férfi

3. Az Ön kora:

<18

18-24

25-34

35-44

45-54

55-64

65<

4. Az Ön lakhelye:

Budapest

Nagyváros (100 ezer lakos felett)

Középváros (20-100 ezer lakos)

Kisváros (5-20 ezer lakos)

Község (1-5 ezer lakos)

Falu (1 ezer lakos alatt)

Tanya

5. Mióta foglalkozik ennek a kutyafajtának a tenyésztésével?

6. Évente átlagosan hány kölyök születik kennelében?

7. Az Ön kennelében született kölykök közül évente átlagosan mennyit vásárolnak családi kedvencnek, sportcélra, terelésre vagy tovább tenyésztésre?

8. Amennyiben külföldre kerül eladásra egy kölyök, jellemzően milyen céllal vásárolják?

9. Amennyiben itthonra kerül eladásra egy kölyök, jellemzően milyen céllal vásárolják?

10. Tenyésztőként mit tapasztal? Mennyire őrzi meg a fajta a belső tulajdonságait a küllem tenyésztés során? Lehet-e elkülöníteni „show” vagy „munka” vonalat a fajtán belül?

11. Az Önnél születő kölykök hol nevelkednek?

-kennelben

-bent a házban

-egyéb:

12. Alkalmaz-e korai szocializációs tréninget az Önnél születő kölyköknél (pl. puppy culture program)? Ha igen, mit?

13. A kennelében maradó kutyákkal jár-e kutya iskolába? Jár-e kutyáival terelni vagy sportol-e velük rendszeresen? Ha sportol, mit sportol velük? Kérem, fejtse ki válaszát.

14. Milyen szinten képezi kutyáit?

15. Mivel eteti jellemzően kutyáit?

-prémium minőségű hidegen sajtolt táppal (pl. Platinum, Naturavetal, Alpha Spirit stb.)

-prémium minőségű kutyatáppal (pl. Acana, Husse, Real Nature stb.)

-alacsonyabb minőségű kutyatáppal (pl. Pedigree, Darling, Orlando, egyéb bolti tápok)

-BARF étrenddel

-PREY étrenddel

-Külön a kutyának főzött étrenddel

-Háztartási maradékokkal

-egyéb:

16. Tud-e magas szintű sport teljesítményt nyújtó kutyáról, aki az Ön kenneléből származik? Ha van ilyen, milyen sportot űz és milyen eredményt ért el?

17. Az Ön által tenyésztett kutyák mennyire érzik magukat jól városi környezetben? Érzékenyek-e hirtelen hangos zajokra, elhaladó járművekre, szűk helyektől tartanak-e?

18. Milyen céllal tenyészt az adott fajtát?

19. Milyen kutyás sportra ajánlja az Ön által tenyésztett kutyákat?

20. Van-e olyan viselkedésprobléma, ami gyakori gond a fajtánál?

21. Jellemzően hány éves korig sportolnak/ mozognak aktívan az Öntől származó kutyák?

22.Tud-e megjelenő ízületi problémáról az Ön által tenyésztett egyedeknél?

23.Mennyire gyakoriak a sportsérülések az Ön által tenyésztett egyedeknél és milyen jellegűek?

24.Alkalmasak lennének az eredeti munkavégzésükre is az Ön által tenyésztett egyedek?

4. sz Melléklet: Kutyakiképzői interjú

1.Az Ön neme:

-nő

-férfi

2.Az Ön kora:

<18

18-24

25-34

35-44

45-54

55-64

65<

3.Az Ön lakhelye:

Budapest

Nagyváros (100 ezer lakos felett)

Középváros (20-100 ezer lakos)

Kisváros (5-20 ezer lakos)

Község (1-5 ezer lakos)

Falu (1 ezer lakos alatt)

Tanya

4.Mióta foglalkozik kutyakiképzéssel?

5.Milyen típusú kiképzési módszert alkalmaz?

6.Melyik kutyaiskolában oktat?

9.Alap kutyakiképzés mellett foglalkozik-e kutyás sportok oktatásával, ha igen mivel?

10.Évente hány puli érkezik Önhöz tanulni, ezek közül hány törzskönyves?

11.Hány pulival kezdenek el Önnél sportolni hobbi vagy versenyszinten és jellemzően milyen sportágban?

12.Évente hány pumi érkezik Önhöz tanulni, ezek közül hány törzskönyves?

13. Hány pumival kezdenek el Önnél sportolni hobbi vagy versenyszinten és jellemzően milyen sportágban?
14. Évente hány mudi érkezik Önhöz tanulni, ezek közül hány törzskönyves?
15. Hány mudival kezdenek el Önnél sportolni hobbi vagy versenyszinten és jellemzően milyen sportágban?
16. Kutyakiképzőként mennyire látja stabilnak a puli idegrendszerét? (1 egyáltalán nem stabil, 10 nagyon stabil)
17. Az Ön tapasztalata alapján a puli mennyire reagál érzékenyen hirtelen zajokra, tart-e szűk helyektől, városi közegben mennyire magabiztos?
18. Az Ön tapasztalatai alapján kutyákkal milyen jellemzően a puli kapcsolata semleges területen?
19. Az Ön tapasztalata alapján idegen emberekkel jellemzően milyen a viszonya a pulinak semleges területen?
20. Kutyakiképzőként mennyire látja stabilnak a pumi idegrendszerét?
21. Az Ön tapasztalata alapján a pumi mennyire reagál érzékenyen hirtelen zajokra, tart-e szűk helyektől, városi közegben mennyire magabiztos?
22. Az Ön tapasztalata alapján a kutyákkal milyen jellemzően a Pumi kapcsolata semleges területen?
23. Az Ön tapasztalata alapján idegen emberekkel jellemzően milyen a viszonya a puminak semleges területen?
24. Kutyakiképzőként mennyire látja stabilnak a mudi idegrendszerét?
25. Az Ön tapasztalata alapján a mudi mennyire reagál érzékenyen hirtelen zajokra, tart-e szűk helyektől, városi közegben mennyire magabiztos?
26. Az Ön tapasztalata alapján kutyákkal milyen jellemzően a mudi kapcsolata semleges területen?
27. Az Ön tapasztalata alapján idegen emberekkel jellemzően milyen a viszonya a mudinak semleges területen?
28. Mennyire jellemző a pulira viselkedési probléma? Milyen viselkedési probléma jelenik meg legtöbbször és ennek milyen háttér oka lehet?
29. Mennyire jellemző a pumira viselkedési probléma? Milyen viselkedési probléma jelenik meg legtöbbször és ennek milyen háttér oka lehet?

30. Mennyire jellemző a mudira viselkedési probléma? Milyen viselkedési probléma jelenik meg legtöbbször és ennek milyen háttér oka lehet?

31. Tapasztalatai alapján melyik modern kutyás sportra alkalmas leginkább a puli és miért?

32. Tapasztalatai alapján melyik modern kutyás sportra alkalmas leginkább a pumi és miért?

33. Tapasztalatai alapján melyik modern kutyás sportra alkalmas leginkább a mudi és miért?

34. Ajánlaná-e a magyar terelő kutyafajtáink közül a pulit olyan gazdinak, aki magasabb szintű sport célra akarna kutyát vásárolni? Fejtse, ki kérem, hogy melyik sportra és miért ajánlaná, vagy nem ajánlaná:

35. Ajánlaná-e a magyar terelő kutyafajtáink közül a pumit olyan gazdinak, aki magasabb szintű sport célra akarna kutyát vásárolni? Fejtse, ki kérem, hogy melyik sportra és miért ajánlaná, vagy nem ajánlaná:

36. Ajánlaná-e a magyar terelő kutyafajtáink közül a mudit olyan gazdinak, aki magasabb szintű sport célra akarna kutyát vásárolni? Fejtse, ki kérem, hogy melyik sportra és miért ajánlaná, vagy nem ajánlaná:

5. sz. Melléklet: A kutya fajtája és a kutya iskolázottsága közötti összefüggés

megfigyelt	kutyaiskolát végzett	kutyaiskolát nem végzett	össz
puli	33	51	84
mudi	83	45	128
pumi	58	24	82
össz	174	120	294
várt	kutyaiskolát végzett	kutyaiskolát nem végzett	össz
puli	49,71	34,29	84
mudi	75,76	52,24	128
pumi	49,71	34,29	82
össz	174	120	294
p=	0,00005		

6. sz. Melléklet: A városi környezet, a zajérzékenység és szűk helyek közötti összefüggés

Kutya tulajdonosok lakhelye	zajérzékenység	szűk helyeken magabiztosság	városban magabiztosság
Koerreláció (rS)	0,06947911057	-0,07972782336	0,03834432655
Koerreláció (rS) mudi	0,1250515365	-0,05954276686	0,04683616702
Koerreláció (rS) puli	0,09510450755	-0,09926484486	0,1540295099
Koerreláció (rS) pumi	0,1271309656	-0,08053816643	-0,05282089932

A szűk helyeken való magabiztosság és a városi magabiztosság közötti összefüggés:

Koerreláció (rS)	0,469063635
N	299
T statistic	9,15
DF	297
p érték	0,000

Zajérzékenység és a városi magabiztosság közötti összefüggés:

Koerreláció (rS)	-0,347
N	299
T statistic	6,37
DF	297
p érték	0,000

7.sz. Melléklet: A kutya iskolázottsága és a kutyával folytatott sport tevékenység közötti összefüggés

megfigyelt	nem sportol	sportol	össz
végzett kutyaiskolát	60	122	182
nem végzett kutyaiskolát	80	38	118
össz	140	160	300
várt	nem sportol	sportol	össz
végzett kutyaiskolát	84,93	97,07	182
nem végzett kutyaiskolát	55,07	62,93	118
össz	140	160	300

yates korrekció	nem sportol	sportol
végzett kutyaiskolát	7,03	6,15
nem végzett kutyaiskolát	10,84	9,49
khi érték	33,51	
Df	1	
kritikus érték (p:0,01;Df:1)	6,63	
p érték	0,0000000071030	

8.sz. Melléklet: Sport céllal történő kutya kiválasztása és a kutya fajtája közötti összefüggés:

megfigyelt értékek	sportra kiválasztott	nem sportra kiválasztott	össz
puli	3	72	75
mudi	34	85	119
pumi	11	66	77
össz	48	223	271
várt	sportra kiválasztott	nem sportra kiválasztott	össz
puli	13,28	61,72	75
mudi	21,08	97,92	119
pumi	13,64	63,36	77
össz	48	223	271
P=	0,00005		

NYILATKOZAT

__Biró-Böröczki Renáta_____ (név) (hallgató Neptun azonosítója: __RJZIWU_____) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024 év okt. hó 22. nap

belső konzulens

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: Biro - Böröczki Renáta
A Hallgató Neptun kódja: RZ1WU
A dolgozat címe: A magyar kerdő kutyafajták felhasználási lehetősége a kutyás sportokban
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Vadgazdálkodási és Terméktudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Terméktudományi Biológia Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024 év 04 hó 23 nap

Hallgató aláírása